

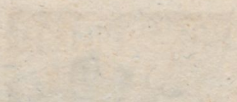
Lea. 190^a

EXERCITIUM CRITICUM

PHILONE

INTERPRETUM

PHILONE

PHILONE

PHILONE

a

MEMORIAM
A. T. KRELLM

109

1.

SPECIMEN
EXERCITATIONVM CRITICARVM
IN
VERSIONEM
LXX. INTERPRETVM
EX
PHILONE.

AVCTORE
CLAVDIO FREES HORNEMAN.

GOTTINGAE
APVD IO. CHRISTIAN. DIETERICH
MDCCLXXIII.

SPICER
EXERCITATIONVM CRITICARVM
IN
VERSIO NEM
LXX. INTERPRETVM
PHILOSO

KOEN. FRIED.
UNIVERS.
ZU HALLE

AMPHITHEATRVM

GOTTINGEN

ANNO MDCCCLXXXIII

V I R O
ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO
D O M I N O

O T T O N I

C O M I T E S & T E R T I I

D Y N A S T A E
IN GAVNOE, LINDESVOLD ET STRANDEGAARD,
A V G V S T I S S I M I

D A N O R V M R E G I S
IN CONCILIO REGNI INTIMO
A D M I N I S T R O .

REL. REL.

LITERARVM
AESTIMATORI, AMATORI
AC VINDICI,
DOMINO MEO
GRATIOSISSIMO
TIROCINIVM HOC
EA, QVA PAR EST, DEVOTISSIMAE
MENTIS OBSERVANTIA

D. D.

C. F. Horneman.

EXERCITATIO PRAELIMINARIS
DE
TEXTVS LXX. INTERPRETVM
EX HEXAPLIS ORIGENIS
INTERPOLATIONE,
ET
VSV PHILONIS IVDAEI
IN ILLO EMENDANDO.

A

ERRATA
LXXV
EX H. A. P. S. O. R. T. E. N. S.
INTERP. A. T. I. O. N. E.
V. S. V. P. H. I. L. I. P. P. I. U. S. V. D. A. L.
IN L. C. O. S. M. A. R. C. A. R. D. O.

EXERCITATIO PRAELIMINARIS.

---

§. I.

*Ne unicum quidem exemplar versionis των ó, cum
authenticis Alexandrinorum interpretum MSS.
perfecte congruum, Origenis tempore
superfuisse videtur.*

Si Versio LXX. interpretum, ut omnibus Bibliorum Hebraicorum versionibus et codicibus MSS. longe antiquior, ad lectionem quandam Codicis sacri, vel emendandam, vel confirmandam, merito adhiberi potest; ipsi quoque textui antiquo versionis Alexandrinae restituendo summam dent operam Eruditi, necesse est. Optima autem norma, ad quam, si fieri posset, conformari deberent omnes των ó editiones, absque omni dubio forent ipsa Alexandrinorum interpretum MSS. authentica; Sed perierunt

rierunt illa, et *Origenis* jam tempore profus deperdita, vel saltem ignota fuisse videntur. Imo vero, ne unicum quidem exemplar, cum originali *Versionis των ό* editione perfecte congruum, tunc temporis superfuisse, verosimile est: Ipse enim *Origenes* (a) *βιβλος ιερας* (i. e. *Versionem LXX.* interpretum) partim *Judaeorum fraude* (b), partim vero et praecipue *librariorum vitis depravatos corruptosque fuisse* queritur: *νυνι δε, inquit* (c), *δηλονστι πολλη γεγονεν η των αντιγραφων διαφορα*, (tam ab originali *Versione των ό*, quam editionum inter se invicem) *ειτε απο ραθυμιας των γραφων, ειτε απο τολμης των μοχθηρας της διορθωσης των γραφομενων, ειτε καη απο των τα εαυτοις δοκοντα εν τη διορθωσει προσιδεντων η αφαιρεντων.* Posteaque se vitia editionum των ό opere suo *Hexaplati* emendare posse sperat; quemadmodum quoque alio loco (d) testatur, se maxima illa των ό corruptione praecipue ad *Hexapla* condenda fuisse permotum. *Veri* igitur simillimum videtur, *Origenem*, qui opus illud

(a) in epistola ad *Africanum* Oper. Tom. I. p. 6. ed. de la Rue.

(b) *Homilia* in *Jerem.* XVI. Oper. Tom. III. p. 234. De hoc, aliisque vitis textus των ό ante *Hexapla Origenis*, differunt *Doctiff. GRABIVS* in *Diss. de vitis LXX.* et *Rever. D. Henr. OWEN* in libro, cui titulus: *An Enquiry into the present State of the Septuagint Version*, Oxford. 1769. 8.

(c) Tom. III. p. 671.

(d) Tom. I. p. 16.

Iud immensae molis, ob vitia editionum τῶν ὀ emendanda, susceperit, ne unicum quidem exemplar, cum originali Alexandrinorum versione perfecte congruum, invenisse; Et certo experientiae contrarium fuisset, si, ipsis authenticis Alexandrinorum MSSis deperditis, unicum modo exemplar, ab omnibus temporis injuriis, librariorumque vitis immune, ad *Origenem* pervenisset. Exstat autem apud *Hieronymum* locus, qui huic sententiae, effatis *Origenis* et experientia nixae, manifeste contradicere videtur: In *epistola enim ad Suniam et Fretelam* (e) de *Hexaplarum* editione τῶν ὀ sic loquitur: „*Ea autem, quae habetur in Hexaplis, et quam nos vertimus, ipsa est, quae in Eruditorum libris incorrupta et immaculata LXX. interpretum translatio reservatur; Quicquid igitur ab hac discrepat, nulli dubium est, quin ita et ab Hebraeorum auctoritate discordet.*” Ut verba *Hieronymi* eo melius intelligere possimus, quaerendum est: num de *Hexaplarum* τῶν ὀ editione, ab *Origine* emendata, et Asteriscis aliisque signis *interpolata*; an vero potius de *nuda* LXX. interpretum Versione, qualis, *signis et additamentis Origenis abstractis*, in quinta Hexaplorum columna conspiciebatur, locutus sit? Si prius, sibi metipsum manifeste contradixisse videtur *Hieronymus*:

In

(e) quae in edit. Benedict. IXa est, in editione autem VALLARSII CVIta Oper. tom. I, p. 637.

In epistola enim ad *Augustinum* (f) de *Origenis* emendationibus textus τωv ó sic loquitur: „*Miror, quomodo LXX. interpretum libros legas, non puros, ut ab eis editi sunt, sed ab Origene emendatos, sive corruptos potius per Obelos et Asteriscos, praesertim cum ea, quae addita sunt, ex hominis Judaei atque blasphemi, post passionem CHRISTI, editione transtulerit; - - - Vis amator esse verus LXX. interpretum, non legas ea, quae sub Asteriscis sunt; imo rade voluminibus, ut veterum te fautorem praebes.*” Quomodo vero, nisi aut hic *Augustinum* ironico sermone perstringere voluerit, aut illo, quo haec scripsit, tempore sententiam suam de laboris *Origeniani* utilitate penitus mutavisset, altero loco editionem τωv ó, ab *Origene* emendatam, puram esse et immaculatam diceret, eique eandem, ac ipsi textui *Hebraico*, auctoritatem tribueret? At vero, si posterius ponatur, quod nempe de intacta et non emendata hexaplati τωv ó editione locutus sit *Hieronymus*; quaerendum omnino erit: num illud versionis *Alexandrinae* exemplar, quod *Origenes* in Hexaplis suis collocavit, et *Hieronymus* latine vertit, incorrupta et immaculata fuerit *LXX. interpretum* versio? Certe hoc ipsi experientiae et effatis *Origenis*, supra allatis, aperte contradicit. An vero *Hieronymo* potius, ac *Origeni*, hac in re habenda

---

(f) quae in ed. *Benedicti*. inter criticas *LXXIV*ta est; in ed. vero *VALLARSII* *CXLII*ma Oper. Tom. I. 746.

benda fit fides, dijudicare haud est difficile. Quin etiam, ipse Hieronymus in scriptis suis passim de vitis editionum τῶν ὁ queritur, eaque ex Hebraico textu se emendasse testatur: „Multum, inquit (g), in hoc loco septuaginta editio hebraicumque discordat; primum ergo de Vulgata (i. e. versione τῶν ὁ, κοινῆ dicta) (h) tractabimus, et postea sequemur ordinem veritatis.” Et paulo post (i) differentiam inter omnes sui temporis editiones et prima authentica τῶν ὁ exemplaria ipse concedit; „Unde mihi, inquit, haec datur suspicio, non eos (τῆς ὁ) errasse ab initio, sed paulatim scriptorum vitio depravatos.” Quin etiam alio loco (k) verbis, quibus nil manifestius, sequentibus utitur: „Si septuaginta interpretum pura, et ut ab eis in Graecum versa est, editio permaneret; superflue me, mi Cromati Episc. - - - impelleres, ut tibi Hebraea volumina Latino sermone transferrem. - - - Nunc vero, cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, et germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque violata &c.” Sive igitur de emendatâ sive non emendatâ Hexaplari τῶν ὁ editione supra locutus sit Hieronymus;

(g) Lib. IX. in Esaiam Cap. XXX, v. 22. Oper. Tom. IV. p. 411. ed. Val.

(h) cf. infr. §. 5.

(i) ad vers. ult. l. c. p. 415.

(k) in Apolog. adv. Rufin. lib. I. p. 522. Oper. Tom. II.

nymus; contra nostram sententiam nil facit locus iste, qui cum veritate non aliter conciliari posse videtur, quam si cum *Vallarsio* (1) in ultimis *Hieronymi* verbis vitiosam lectionem concedamus, simulque *Grabio* assentiamur, qui (m) *Hieronimum* per *incorruptam* et *immaculatam* LXX. interpretum versionem nil aliud, quam *notae melioris*, *minusque corrupta* quaedam exemplaria versionis τῶν ὁ intellexisse statuit; Quod, si ita se habet, vera dixisse *Hieronimum* statim probare conabimur.

§. II.

*Fuere tamen aliqua, hoc tempore, melioris notae
minusque corrupta exemplaria
versionis τῶν ὁ.*

Quod inter tot exemplaria MSSa τῶν LXX, quae per sex circiter saecula descripta fuerant, pro varia descriptorum accurate vel negligentia non potuerit non ingens existere differentia, vel ipsa experientia docet; Probant hoc innumera apud Patres antiquissimos loca ubi variae lectiones τῶν ὁ afferuntur; Probant etiam testimonia illorum scriptorum, qui non solum quorundam codicum MSSorum prae aliis praestantiam testati sunt; sed ea quoque MSSa nominarunt, quae
pro

(1) in annotatione ad hunc locum.

(m) vid. Joh. Ernest. GRABII Dissertatio de vitiiis LXX. Interpretum ante Origenem, Cap. I. §. 4. p. 54. ed. Oxon.

pro optimis minusque corruptis habenda essent: Sic *Origenes* (n) ἔγω γὰρ, inquit, ἐν τοῖς ἀκριβεσιν ἀντιγραφοῖς εὐρομένῳ (o) καὶ ταῖς λοιπαῖς παρατις Ἑβδομηκοντα ἐκδοσεσι (p) καὶ τῷ Ἑβραϊκῷ" et alio loco: (q) Δίσση γὰρ, inquit, ἡ γραφή; ἐν μὲν γὰρ τοῖς πλείστοις ἀντιγραφοῖς . . . . ἐν δὲ τοῖς ἀκριβεστατοῖς καὶ συμφωνησι τοῖς Ἑβραϊκοῖς . . . Imo *Anastafus Sinaita* in loco notatu dignissimo, quem infra (r) exscriptum invenies, accuratiora quaedam τῶν ὁ exemplaria, inter quae etiam Hexaplerem *Origenis* editionem, enumerat; Et certe quoque nulli dubium esse potest, quin ex omnibus melioris notae exemplaribus optimum, quod invenire potuerit *Origenes*, in Hexaplis suis collocaverit; Quinta igitur Hexaplorum columna, si integra adhuc, cum omnibus signis *Origenis*, accurate adscriptis, ornata exstaret, ipsam antiquam κοινὴν intactam simul et emendatam exhiberet, adeoque optimum foret medium textum editionum τῶν ὁ emendandi; Perierunt au-

tem

(n) Comentar. in Johan. Oper. T. II. p. 100.

(o) Quod vero hic de versionis τῶν ο, et non de Novi Testamenti, codicibus sermo sit; ex iis patet, quae proxime sequuntur.

(p) i. e. in reliquis versionibus Bibliorum Graecis, Aquilae, Symmachi cet. quae semper apud *Origenem* λοιπαὶ ἐκδοσεὶς audiunt. cf. infr. §. 5.

(q) Homilia 14ta in Jerem. Oper. Tom. II. p. 133.

(r) §. IV.

tem ipsa *Origenis* Hexapla (*s*), atque in Hexaplaribus codicibus τωv ó falso saepissime descripta fuere signa et additamenta *Origenis*, ita ut *Origenianarum* emendationum occasione corruptior potius, quam correctior redditus sit textus versionis τωv ó; Id quod ex sequentibus patebit.

§. III.

De Textu τωv ó ex Hexaplis Origenis interpolatione.

Hexaplarem editionem τωv ó, i. e. illud versionis LXX. interpretum exemplar, quod quintam Hexaplorum columnam occupabat, partim ex ipso textu Hebraico emendaverat; partim ex aliis versionibus Bibliorum Graecis, Theodotionis praecipue, multis locis textui Hebraico conformaverat *Origenes*; sed tanta tamen religione et timiditate, ut nullam mutationem, cui non vel Asteriscum ✕, signum additamenti, in textum τωv ó inserti; vel obelum ÷, signum propositionis e textu τωv ó delendae; vel denique Lemniscum ∩, aut Hypolemniscum ∟, praefixisset, facere ausus sit; Propositionem addendam, delendam, corrigendam semper clauderant duo puncta : (*ss*). Hoc autem artificio *intacta* si-
mul

(*s*) cf. *Montfauc.* Praelim. ad Hexap. *Origenis* p. 76. et *Kennicot.* Dissert. II. p. 378. vers. lat. *Cel. Telleri.*

(*ss*) De Asteriscorum et Obelorum usu vid. *Orig. oper.*
Tom.

mul et emendata in ipsis *Origenis Hexaplis* conspicebatur antiqua LXX. interpretum versio; ita ut nulla *Origenis* culpa facta sit corruptio textus τωv LXX. Tanta vero industria elaboratum erat opus *Origenis* Hexaplae; tanta erat utilitas, quam exinde haurire sperabat ecclesia Christiana, ut omnium assensione fuerit comprobatum. Quinta igitur Hexaplorum columna, quae versionem τωv ó emendatam continebat, saepissime descripta fuit; Omnia signa *Origenis* cum additamentis et mutationibus, quam citissime fieri potuit, in omnes fere τωv ó editiones inserta fuere vel ad marginem adscripta; ita ut, proximo jam post *Origenem* saeculo, summum hunc emendationum *Origenis* abusum queratur *Hieronymus*: In epistola ad *Augustinum*, postquam (t) interpolationem *Origenis* vituperasset, et *Augustinum* adhortatus esset ea non legere, quae sub Asteriscis sunt, sequentia addit: "quod si feceris, omnium Ecclesiarum Bibliothecas damnare cogeris; vix enim unus aut alter inveniatur liber, qui ista (signa et additamenta *Origenis*) non habet" Et alio loco (v): omnes in-

quit,

Tom. I. p. 16. Tom. III. p. 671. 672. de Lemnisci vero et Hypolemnisci significatione dissentiunt Eruditi, quemadmodum quoque Obeli et Lemnisci figuram varie expriment, vid. *Montfauc.* Praelim. in Hexapl. Orig. cap. IV. sect. IV. de omnibus signis Hexaplorum *Origenis* disseruit GRABIVS in Diff. de vitiiis LXX. §. 4-12.

(t) loco supra pag. 6. not. f. allato.

(v) in prooemio comentar. in Daniel. Oper. Tom. V. p. 622.

quit, *Christi Ecclesiae, tam Graecorum, quam Latinorum, Syrorumque et Aegyptiorum hanc sub Asteriscis et Obelis editionem legunt*". Porro in *Eusebii Demonstratione Evangelica* duo loca invenimus, quae indicare videntur, ea exemplaria των ό, quae ex Hexaplis interpolata erant, proximo post *Origenem* aevo, pro optimis fuisse aestimata: "όθεν και, inquit (x), παρα τοις ακριβεσιν αντιγραφοις των Έβδομηκοντα το σκ μετα ασερισικε παραθεσεως προσκεται" et altero loco (y): αλλ' εν, inquit, εν τω Έβραιω ταυτα ευροντες, και εν ταις των λοιπων ερμηνευτων εκδοσεσιν, ετι μεν μετα παραθεσεως ασερισικων και εν τοις ακριβεσι των εν τοις Έβδομηκοντα αντιγραφοις, αναγκαιως αυτα παρεδεμεθα". *Basilii* denique, τα τοιουν, inquit (z) ακριβή των αντιγραφων ωβελισαι, ό δε οβελος αδετησεως συμβολον". Quanta vero confusio textus των ό ex frequentissima illa signorum et emendationum *Origenis* transcriptione oriri debuerit, vel ipsa experientia docet: Quam facile enim fieri potuit, ut signa in scribendo vel falso loco apposita fuerint, vel prorsus omissa? Et tum omnino ab additamentis *Origenis* distingui non poterat ipsa LXX interpretum versio. Atque illud revera ita factum fuisse,

(x) lib. VIII. p. 383. ed. Paris. 1628.

(y) lib. X. p. 484.

(z) Homilia IV. in Hexaemeron. Oper. Tom' I. p. 37. ed. Garnier.

fuisse, expresse docet *Hieronimus*: "Hinc, pergit l. c., apud vos et apud plerosque error exoritur, quod, scriptorum negligentia virgulis et asteriscis subtractis, distinctio universa confunditur". Haec vero, cum ita se habeant, cumque *unicus* modo hodie notus sit codex MS. τωv ó, cujus aetas ultra tempora *Hieronimi* prorogari poterit (a); in maximam sane interpolationis suspicionem plurimi adhuc superstitum ut cadant, necesse est. Quin etiam manifestissima ejusmodi interpolationis exempla hodie adhuc praebent optimi codices MSS. sunt autem, unanimi Eruditorum consensu, *Alexandrinus* et *Vaticanus* cod. (aa) MSS. omnium, ad hodiernas τωv ó editiones adornandas adhibitorum, longe praestantissimi; De his igitur, quorum ille in *Grab.* sive *Breiting.* hic vero in *Romana* τωv ó editione, ad litteram expressi sunt, interpolationem Hexaplarem exemplis probare sufficiat: praecipue, cum aliorum cod. MSS. τωv ó nullam, nisi vel ex Bibliothecarum catalogis, vel ex aliis testium oculatorum descriptionibus, notitiam habere poterimus.

(a) nempe codex MS. *Cottonianus*, cujus mentionem fecit *GRABIVS* in epistola ad Millium p. 1. 2. ed. Oxon. Omnium, qui hodie supersunt, antiquissimus creditur hic cod, sed solum primum librum *Mosis* continet.

(aa) Historiam duorum codicum celeb. quod attinet, de illo praecipue ad Doctiss. *Grabii* proleg. in *Ostat.* cap. I. §. 1. sq. de hoc vero ad *Cel. Morini* epistol. ad *Papam Sixtum V.* de LXX. interpr. lectorem ablegamus. De utroque codice egit *Cel. Kennicot.* in *Diss.* II. p. 390. vers. *Telleri.*

rimus. *Complutensis* vero *Aldinaeque* τωv ó editio-
num interpolationis exempla afferre, cum easdem ex
optimis et antiquissimis, praeter *Alex.* et *Vat.* exem-
plaribus MSS. defuntas esse testati sint Editores, nec
ab re nostra fore credidimus.

- 1) In *Alexandrino* igitur MS. quod nulla signa
Origenis continere testatur *Wetstenius* (b), ut
summum tamen meritum id laudat *Grabi*us (c),
quod cum Hexaplarí editione τωv ó, ab *Orige-
ne* emendata, conveniat; Et certe magnus est
numerus locorum, ubi *Grabi*us Asteriscos, ex
Hexaplaribus (d) τωv ó codicibus defuntos,
verbis *Alexandrini* codicis. (e) praefixit; quae
loca certissima illius codicis interpolationis ex
Hexaplis documenta ante oculos ponunt. Uni-
cam modo, illamque notatu dignissimam, *A-
lexandrini* codicis interpolationem, ex Hexa-
plis etiam, ut videtur, ortam annotabimus (f).
2) Codicis *Vaticani* ex Hexaplis interpolationem
vel

(b) Proleg. in Nov. Test. p. 71. ed. Seml.

(c) Prolegom. in Ostateuch. cap. II. §. 9.

(d) i. e. qui signa *Origenis* continent.

(e) *Alexandrini* codicis verba in ed. *Grabi* et *Breit.* sunt
omnia, quae in margine adscripta sunt, atque in textu ea,
quae minoribus litteris non sunt exarata.

(f) vid. *Montfauc.* Praelim. ad Orig. Hexap. Tom. I. p.
95. 96. ed. *Bardt.* falso vero hic citatus est locus I. Sam. VI.
est enim I. Sam. Cap. XVII. v. 11-32.

vel ipsi codicis editores Romani his verbis concedunt (g): *Vitia tamen habet . . . . nam in libris Prophetarum, qui maxime in hoc exemplari (uno excepto Daniele) puram LXX Editionem respiciunt, mirum quam multa non habeantur, quae tamen recte abesse et eorum Interpretum non esse intellectum est, tum ex Commentariis veterum scriptorum Graecis et Latinis, tum ex libris MSS. in quibus illa addita sunt sub Asteriscis . . . . Quod si aliqua videbuntur in hac editione, ut ait B. Heronymus, vel lacerata et inversa, quod ea, sub Obelis et Asteriscis ab Origene suppleta, distincta non sint, vel --- cet.* Atque eandem exemplis clarissimis extra omne dubium posuit *Montfauconius (h)*; Nos quoque in Exercitationibus nostris varia illius vitii exempla annotabimus, quorum unum hic proferamus: Gen. II, 4. *Alex. et Vat. MSS.* ut et *Ald. ed.* τῶν ὁ κύριος ὁ θεός legunt; Quod vero κύριος non vera sit lectio antiquae versionis LXX, sed potius ex Hexaplis *Origenis*, ob Hebr. יהוה insertum, exinde constat, quod in *Complutenſi* τῶν ὁ editione, in MS. *Oxon.* τῶν LXX., quod contulit *Cel. Sabatier*, et in textu *Philonis (hh)* non invenia-

(g) in Praefatione, quae nullis paginis signata est.

(h) Praelim. ad Hex. cap. IV. sect. V. in fin.

(hh) p. 43. 44. ed. Francof.

inveniatur, atque a *Grabio* ✕ signatum sit. Et mihi certe orta est suspicio, vocem *υριος* plurimis locis in Textum των δ ex Hexaplis fuisse insertam, adeoque ipsos Alexandrinos Interpretes in suo textus Hebr. exemplari, aut unicum modo vocabulum, sive יהוה five אלהים; legisse, aut utramque vocem יהוה אלהים per unicum verbum δ Θεος explicasse. Plura vero hac de re vid. in Exerc. nostris ad Gen. VI, 8.

- 3) *Complutensis των δ editionis* interpolationem frequentia ostendunt loca: Lev. XXVI, v. 16. pro Hebr. בהלה legit *σπεδην την αποριαν*, quae, nullum omnino sensum praebentia, ex interpolatione Hexaplaris orta videntur: Nam non solum οι Αλλοι in Hexaplis *Montfauconii* (i); sed et codex MS. Hexaplaris *Vossii* (k) vocem *σπεδη* ante *την αποριαν* exhibent quae vero ex Hexaplis in codicem MS. των δ inserta et postea in *editione Complutensi* descriptoris vitio in *σπεδην* mutata fuit. Gen. II, 5. in *ed. Comp.* *υριος* ante δ Θεος interpolatio Hexaplaris esse videtur:

(i) ad h. l. Αλλ. και επικεψωμαι υμας σπεδη την ανεμοφοριαν.

(k) *Grabius* proleg. in Olat. cap. II, §. 9. codicem MS. *Vossianum*, cujus ipse l. c. cap. III. §. 4. et *Usserius* in Syntagn. de LXX. p. 105. ed. Lond. mentionem faciunt, sic legere testatur: επικεψωσθω εφ' υμας ✕ σπεδη: την αποριαν.

videtur: *Philo* enim, codd. MSS. *Vat.* et *Alex.*, *Aldinaque* τῶν ὁ editio hanc vocem omittunt.

- 4) *Aldinum* quoque τῶν ὁ *exemplar* haud purum, sed ex Theodotione nonnullis in locis interpolatum, declaravit *Andreas Masius* (1); Duo interpolationis exempla proferre sufficiat: *Josu.* cap. VIII. totum versum 13. et in versu 14. verba: καὶ ὡς θῆσε, ex Hexaplis interpolata putat *Masius*; Atque haec omnia, in *Aldina* τῶν ὁ editione obvia, in *Romana* deesse vidimus. *Gen.* II, 4. etiam in *Ald.* ed. LXX. κυριος ante ὁ θεος ex Hexaplis secundum text. Hebr. interpolatum invenitur. Plura vero omnium τῶν ὁ editionum ex Hexaplis (m) interpolationis exempla in *Exercitationibus* nostris passim inveniuntur.

§. IV.

(1) in *Annotat.* ad *libr. Josuae*, Graece ab ipso editum secundum MS. Syriacum, quod omnia signa *Origeniana*, accurate adscripta, continere testatus est. Locum in annotationibus *Masii* allegatum legimus in *Criticis Sacr. Anglic.* Tom. II. P. I. p. 30. Et cum his annotat., aut cum ipso *Josuae* libro, a *Masio* edito, qui hodiernas τῶν ὁ editiones conferre velit, multa illarum ex Hexaplis interpolationis exempla inveniet.

(m) Vix opus est indicare, etiam illas interpolationes textus τῶν LXX, quae forsitan ex ipsis recentioribus versionibus Bibliorum Graecis, aut ex Tetraplis et Octaplis *Origenis*, ortae fuerint, sub nomine *Hexaplari* apte comprehendi.

§. IV.

Media antiquam edittonem κοινῶν restituendi. Variarum hujus vocis significationes illustrantur. Pauca ab Anastasio Sinaita indicantur melioris notae exemplaria τῶν ὁ, quae ad vitia textus τῶν ὁ emendanda utilissima videntur.

Dantur tamen adhuc media, quibus plurimae saltem hodierni textus τῶν ὁ interpolationes detegi possunt; adeoque illa, quam antiquam κοινῶν apte vocarunt Eruditi, editio restitui. *Hujus vero vocabuli notio tam vaga et incerta mihi visa est, ut omnes illius significatus indicare haud abs re fore videatur: Nonnunquam pro ipsa LXX. interpretum versione sumitur, qualis illa a primis Alexandr. interpretum temporibus usque ad Hexapla Origenis evulgata comparata fuerit: Sic duabus vicibus apud Hieronymum editio κοινῶν sive Vulgata, versionis τῶν ὁ Synonymum, occurrit: libr. sc. IX. commentar. in Esaiam (n). Nec non in praefat. commentar. in Daniel. (o) „Origenem de Theodotionis opere in Vulgata Asteriscos possuisse” dicit. Cur autem Versio LXX. interpretum hoc nacta sit nomen, difficile haud est conjicere: Eandem enim in tota ecclesia Christiana summo in honore habitam,*

(n) Loco, quem supr. p. 7. not. g. et i. attulimus.

(o) Oper. Tom. V. p. 620. 621.

tam, solamque publice receptam fuisse (p), constat. Hinc facile vero fieri potuit, ut, quemadmodum in ecclesia Latina peculiaris quaedam Bibliorum versio (q), ante *Hieronymum*, *Vulgata* dicta fuerit, atque jam antiqua illa, ab *Hieronymo* emendata, et auctoritate concilii Tridentini ad publicum usum in ecclesia Romana introducta, *Vulgata Hieronymi* audiat, sic versio quoque LXX. interpretum nomen *κοινὴ* sortita sit. Nihil quoque obstat, quo minus illa, licet *peculiaris* quaedam esset Bibliorum *versio*, *editio* tamen *κοινὴ* vocari potuerit: Sic enim nominata videtur in oppositione ad recentiores versiones Bibl. Graecas, quae etiam *editiones* dici solent: *Origenes* nempe (r) „σε τῆς Ἑβδομηκοντα ἐκ τῶν λοιπῶν εὐδοσεῶν „(r) *emendasse*” dicit; Sic etiam alio loco (t) e contextu patet, *Origenem*, quando de *editionibus Graecis* loquitur, non *varias τῶν ὁ editiones*, sed *alias versiones Graecas* intelligere. Sunt porro, qui *editionem κοινὴν* pro *sola Hexaplari τῶν ὁ editione*, ab *Origene nondum interpolata*, accipi velint (v). A prioribus

vero

(p) cf. *Augustin.* lib. 18. de civitate Dei cap. 43.

(q) *Italiae* honorem hunc tribuit *Blanchinus* in *Vindiciis* p. XXVI.

(r) *Commentar.* in *Math.* Oper. Tom. I. p. 381.

(s) i. e. ex reliquis versionibus Graecis: *Aquilae*, *Symmachii*, *Theodotionis*, *quinta*, *sexta*, et si plures fuerint.

(t) Oper. Tom. III. p. 672.

(v) In hac significatione sumi potest *Vulgata* loco *Hieronymi*,

vero diversus videtur ille editionis κοινῆς significatus, qui apud Hieronymum, in epistola ad Suniam et Fretelam (x), occurrit; Ubi: Illud, inquit, breviter admoneo, ut sciatis, etiam esse editionem, quam Origenes et Eusebius Caesareensis, omnesque Graeciae tractatores κοινῆν nominant, i. e. communem atque Vulgatam, atque a plerisque nunc λσκιανός dicitur (y); Aliam LXX. Interpretum, quae et in ἑξαπλοῖς codicibus reperitur . . . κοινῆν autem ista, i. e. communis, ipsa est, quae et LXX; Sed hoc interest inter utramque, quod κοινῆν pro locis et temporibus vetus corrupta editio est, ea autem . . . Et tum sequuntur verba, quae

---

paulo supr. not. n. citato. Ubi vero et illam, quam primo loco attulimus, significationem habere potest. Sic etiam in Blanchini Vindiciis p. 256. vox κοινῆν, utro modo velis, intelligi potest. Et certe posterior hic significatus prioris illius species est: Si enim editioni κοινῆν primum supra allatum significatum tribuere velis; ad illam referri debet Hexaplaris τῶν ὁ edito, ab Origene nondum interpolata.

(x) Loco, supra pag. 5. not. e. citato, p. 636.

(y) Tota illa de editione κοινῆν controversia potissimum dirimenda videtur, si, quamnam significationem huic voci tribuerit Origenes, certo scire possemus; Vocem autem κοινῆν, de ipsa LXX interpretum versione, vel de certa τῶν ὁ editione, vel denique de recentiori quadam versione Bibliorum Graeca usurpatam, apud Origenem invenire non potui. Ipsam editionem Lucianeam certe κοινῆν vocare non potuit Origenes, utpote quae illius tempore nondum elaborata esset; Cui tamen cum antiqua κοινῆν hoc commune fuisse videtur, quod correctior fuerit textuique Hebraico saepe convenientior recentioribus, ex Hexaplis interpolatis, editionibus τῶν LXX, vid. infr. p. 22.

quae supra p. 5. exscripsimus. Editio illa, quam hoc loco *κοινων* et *λακιανον* vocat *Hieronymus*, procul dubio eadem est, quam alio loco, (x) „a *Luciano elaboratam, atque a Constantinopoli usque Antiochiam praecipue usurpatam fuisse*” docet; De qua autem, utrum peculiaris aliqua versionis *των ο* editio sit; an vero authentica Bibliorum versio, a *Luciano* secundum ipsum Hebraicum textum elaborata, varie olim fenserunt Eruditi: Eam nempe pro authentica Bibliorum Hebraicorum versione, eaque cum LXX. interpret. nullo modo comparanda, habuerunt Romani *των ο* editores, in praefatione de Lucianea editione sic loquentes: *His additur alia quaedam editio sancti Luciani Martyris, qui vixit sub Diocletiano et Maximiano imp., valde illa quidem probata; sed quae cum LXX. interpret. comparari nullo modo possit, vel ipsis etiam Graecis scriptoribus testantibus, et Niceta (a) confirmante his plane verbis: .... Verba vero Nicetae, cum extra connexionem attulerint, et praecipue notanda omiserint Romani των ο editores; illa potius secundum Doctiss. Usserium (b) hic plene exscribere lubet: „Επι*

Διο-

(x) In Apolog. advers. Rufinum Oper. Tom. II. p. 522.

(a) *Nicetas* ille est *Metropolita Heraclensis*, cujus existat *Catena* vel *Commentar. Patrum in Psalm.* cum prooemio in MS. cf. *Fabricii Bibl. Gr.* Tom. VII. p. 737.

(b) *Syntagm. de LXX.* p. 71. ed. Lond.

Διοκλητιανῶν καὶ Μαξιμιανῶν τῶν τυραννῶν ἱερομαρ-
 τυῶν Λυκιανῶς, ἀνθρ, εἶχ ἡτῶν τὰ Ἰεδαίων ἀκριβο-
 σαμενῶς, ἢ τὰ ἡμῶν, τὰς ἐπειρῶν βιβλῶς εἰς τὴν ἡ-
 μετέραν διαλέξιν μετατιθῆσιν ἀριστα τε καὶ ασφα-
 λεσάτα· ἡμεῖς δὲ, καὶ τὴν τοιαύτην ἐκδοσὶν σεβα-
 ζομενοί, τῆ τῶν ὀβ προκειμένα μαλιστα; ὅτι διη-
 ρημενῶς τὴν τῆς διαλέξεως μεταβολὴν ποιησαμε-
 νοί, μιαν ἐν ἑκάστοις ἐννοίαν καὶ λέξιν ἀποδεδωκα-
 σιν.” Quin igitur *Nicetas* *Lucianeam* pro nova omni-
 no *Bibliorum* versione habuerit, nulli dubium esse
 potest; Quam vero, licet alii praeter *Hieronymum*
 (c) testes (d) pro peculiari τῶν ὀ editione declara-
 verint, eandem tamen a *Luciano* secundum textum
Hebr. correctam et omnino immutatam fuisse, etiam
 illi testantur; Ita ut *Jure* forsitan aliquo a *Niceta* *Romanis*
 que τῶν ὀ editoribus pro nova quasi versione
 haberi potuerit. Sed a diverticulo ad viam. In-
 ter illa, quae ad *LXX.* interpretum textum emendan-
 dum, et antiquam editionem κοινὴν, secundum illam,
 quam primo loco posuimus, significationem, resti-
 tuendam pertinent subsidia, primum locum suo quo-
 dam jure sibi vindicant Patrum, qui ante *Origenem*
 vixerunt, scripta; Illorum praecipue, quos accuratioribus
 τῶν ὀ exemplaribus usos fuisse testatur *Anastafius*

(c) In verbis, paulo supra allatis.

(d) vid. *Aët. SS.* Tom. I. p. 358. *Suidas* voc. *Λυκιανῶς*.
Cave *Histor. litter. scriptor. eccles.* p. 98. ed. *Genev.*

Stafus Sinaita, dum provocat ad ακριβη και ανοθεν-
 τα και αρχαια των αντιγραφων, τα απο Κλημεν-
 τος και Ειρηναις και Φιλωνος τε Φιλοσοφς και τε τα
 'Εξαπλα συησαμενς σιχθεντα (e). Hos inter,
 cum antiquissimus sit Philo; illius quoque scriptis in
 Exercitationibus nostris fundamenti loco usi sumus.
 Verum enim vero, nisi evictum prius fuerit, Philo-
 nem loca Biblica non ex ipsis Hebraicis fontibus, sed
 e Graeca versione των ό allegasse; scripta ejus ad tex-
 tum LXX. interpretum, sive confirmandum, sive e-
 mendandum, adhiberi prorsus nequeunt. Hoc vero
 ipsum est, quod in sequentibus probare conabimur.

§. V.

(e) Graeca haec e MS. adhuc inedito (nam solus XII. li-
 ber *anagogicarum contemplationum Anastasii Sinaitae* Graeco
 editus est cura *Alixii* Lond. 1682. Reliqui vero in MS. affer-
 vantur in Bibliothecis *Colbertina*, *Episcopi Norvicensis*, et *Col-
 legii Oxon.* vid. *Montfauc.* not. ad *Hexapl. Gen.* II, 21.) alle-
 gata legi in *Grabii* proleg. ad *Ostateuch.* falso vero *Cel. Gra-
 bii* librum IX. pro VII. continuato citavit; nisi forte alia sit
 librorum divisio in MS. Graec. quam in versionibus latinis, qua-
 rum altera seorsim edita est Lut. Paris: 1609. altera vero cum re-
 liquis hujus *Anastasi* scriptis in *Biblioth. M. P., Lugduni* apud
Anissonios edita, invenitur; Ubi in Tom. VII. p. 392. verba
Anastasi, Graece supra allata, latine ita se habent: *Quomodo
 in sinceris et non adulteratis antiquis exemplaribus diligentissi-
 me scrutati invenimus, iis, inquam, quae notata fuerant a Cle-
 mente &c.*

§. V.

Num Philo linguae Hebraicae peritus fuerit, quaeritur.

Alia est quaestio, num *Philo* Hebraicae linguae notitiam habuerit? alia, num loca Biblica, quae in scriptis eius allegata inveniuntur, e Graeca versione Alexandrina desumserit? Quarum equidem, si primam negaveris; necessario affirmari debet altera. Non vero vice versa. *Cel. Josephus Scaligerus* (*f*) *Philonem* nullam linguae et consuetudinis Hebr. notitiam habuisse, imo ne quidem Hebraice legere potuisse (*g*) asseruit. Dissentiunt *Doctiff. Hodius* (*h*) et *Cel. Loesnerus* (*i*), *Philoni* profundiorrem linguae Hebraicae notitiam concedentes. Medium inter dissentientes tenet *Illust. J. D. Michaelis* (*k*). Qui *Philonem* linguam Hebraicam apprimè calluisse contendunt, ex ipsis *Philonis* scriptis, quorum praecipua est in hac lite dirimenda auctoritas, ad sententiam suam probandam haec protulerunt argumenta:

I.

(*f*) In animadvers. ad Eusebii Cronicon p. 7. et in Epistolar, lib. I. ep. 13.

(*g*) De Sect. Judaicis, cap. 18. init.

(*h*) In libro, cui titulus: *De Bibliorum* textibus originalibus et versionibus Gr. L. III. C. I. p. 228. sq.

(*i*) In lectionum Philonianarum specim. §. XII. p. 116. sq.

(*k*) In comment, de cronologia Mosis post Diluvium p. 164. ed. Brem. 1769.

I. *Philo in dictis Biblicis citandis nonnunquam a versione Graeca recedit et cum Hebraico convenit. Dodriss. Hodius* (1) locum illum, quem ex libro *Judicum* (m) attulit *Philo* (n), non e versione των ό allegatum, sed ex ipso Hebraico textu translatum fuisse, putat: *Philo* enim, ubi LXX. επτε habent, ωμοσε scripsit; Unde concludit *Vir Cel.* illum non τες ό, sed textum Hebr. secutum fuisse. At enim vero, textus Hebraicus, saltem hodiernus, quem tamen mutare noluit *Hodius*, contra *Philonem* cum LXX. conveniens, וימארי habet. Et sic omnino cadit fundamentum conclusionis *Hodii*. Nec majoris momenti videtur alterum illud argumentum, quo totum librum *Judicum* tempore *Philonis* Graece nondum translatum; adeoque illum hoc loco textum Hebr. interpretatum fuisse probare conatur: *Philo* nempe huic libro non κριτων sive κριται, ut versio LXX. interpretum; sed κριματων titulum dedit. At vero, ex inscriptione libri, incerta plerumque et arbitraria, nil certi colligi potest. Praeterea inscriptio των LXX. tum argumento libri, qui potius των κριτων Israelis, quam των κριματων historiam tradit, tum ipso titulo Hebraico שפוטם, qui secundum *Philonem* שפוטם vel שפוטם fuisse debuisset, optime convenit. Plura ve-

(1) lib. II. C. IX. p. 195.

(m) Cap. VIII, 9.

(n) lib. de confusione linguarum. p. 339. ed. Francof.

ro ejusmodi loca attulit *Cel. Loesnerus* (o), e quibus *Philonem* ipsa Hebraica Biblia interpretatum fuisse judicat; Quae vero, si penitius examinata fuerint, ita comparata videntur, ut rem extra omne dubium minime ponant: Inter omnia enim loca ne quidem invenitur unus, in quo *Philo* ipsa verba textus sacri allegare voluerit. Sunt omnia e memoria allegata, aliisque verbis circumscripta, e quibus adeo in hac causa nil omnino colligi debet: Quam facile enim fieri potuit, ut *Philo*, dum, in circumscribendo dictum quoddam versionis Alexandrinae, fortiolem expressio- nem vocis alicujus meditaretur, etsi textum Hebraicum non inspexisset, verbum tamen inveniret, Hebraico melius respondens, quam illud, quod in versione Alexandrina positum esset? Si quis igitur in ejusmodi locis *Philonem* Hebraicum textum interpreta- tum fuisse statuit, saepissime fallatur, necesse est. Atque certe, si graviore adfuerint rationes, cur linguae Hebraicae peritiam *Philoni* abjudicemus; ad illam ei vindicandam haec loca nihil faciunt. Praeterea au- tem contra illum locum, qui inter omnia, a *Cel. Loesnero* allata, maximum pondus habet (p), hoc jure moneri posse videtur, quod *Philo*, dum (q) το καὶ ὁμοιωσιν τῷ κατ' εἰκόνα, ad summam simili-

(o) In Spec. cit. §. XIII. XIV. p. 19. 20.

(p) Gen. I, 26. in specim. cit. p. 19. §. XIII. init.

(q) libr. de Opificio Mundi p. 15. ed. Francof.

fimilitudinem indicandam, adjectum fuisse dicit, nullamque textus Hebraici mentionem facit, Graecum potius, quam Hebraicum textum, legisse videatur (*r*). Denique vero, si vel concedatur, in *Philone* dicta quaedam Biblica, cum textu Hebraico congrua, a textu vero τῶν ὁ diversa, inveniri (*s*); non tamen inde sequitur, *Philonem* textum Hebraicum legisse et interpretari potuisse: Fieri enim potuit, ut illud versionis LXX. interpr. exemplar, quo olim utebatur *Philo*, in locis quibusdam cum Hebraicis convenerit, ubi nostra exemplaria τῶν ὁ ab iisdem recedant.

II. *Nomina propria Hebraica in Graecum sermonem haud raro transferre solet Philo.* Alterum hoc argumentum, quo uti solent illi, qui linguae Hebraicae peritiam *Philoni* asserere cupiunt, plus quidem ponderis habet; sed tamen ante omnia cavendum est, ne vocum significationes *symbolicas*, quas, ob nimium allego-riarum amorem, absurdissimas saepe dedit *Philo*, huc referamus. Sunt omnino in scriptis *Philonis* loca, ubi nominum Hebraicorum veras

et

(*r*) Aut enim in conjunctione utriusque vocabuli, aut in unico illo *επιφασια*, quod pro Hebr. *עֲפָסָא* existat, *emphasia* quaerit *Philo*: Utrum assumferis; eodem jure e Graeco, quo ex Hebraico, textu hanc *emphasia* eruere potuit noster, *emphasium* ad nauseam usque studiosus.

(*s*) Et certe paucissima ejusmodi loca in Exerc. nostris observavimus.

et proprias significationes indicaverit; Quas, licet partim in Graecis Bibliis των ό legerit (t), partim ab aliis audire potuerit, quemadmodum alio loco (v) κυριον apud Syros Μαριν (x) nominari indicat; hoc tamen de omnibus nominibus Hebraicis, quae Graece vertit, dicere haud ausim; Praecipue, cum illo loco se vocis significationem Syriacam ignorasse et ab aliis audivisse ipse fateatur: ετως δε, inquit, φασιν τον κυριον ονομαζεσθαι παρα συροις; Ubi vero Hebraica nomina Graece vertit, dicere solet: τατο δε ερμηνευεται; Et nomen *Beseleelis* interpretaturus his verbis utitur (y): εαν την ερμηνειαν τε ονοματος ακριβωσωμεν. Exinde igitur concludo, *Philonem* Hebraicorum nominum significationes examinare potuisse; nec ei omnem prorsus linguae Hebraicae notitiam esse abjudicandam; Quam tamen, tenuem admodum, certe ad regulas grammaticas haud exactam fuisse, evincere videntur falsissimae illae, quas crebro affert, nominum priorum etymologiae.

§. VI.

(t) vid. Phil. p. 51. δ παραμυση Ιανωβ. coll. LXX. Gen. XXV. 26. XXVII. 36.

(v) Lib. in Flaccum p. 970.

(x) Μαριν. Syr. ܡܪܝܢ. Hic novum exemplum habemus diversae, qua in vocali Zekopho pronuncianda usi sunt Syri, rationis; De qua cf. Asseman. Bibl. Orient. Tom. III. P. II. p. 379.

(y) Libr. II. Legis Allegoriarum. p. 78.

§. VI.

*Philonem dicta sua Biblica e Graeca Versione των
ó allegasse demonstratur.*

Quicquid vero ea de re statuas; hoc saltem nullo modo in dubium vocari posse videtur, quod in Bibliis citandis et interpretandis Versionem LXX. interpretum secutus fuerit, et textum Hebraicum, si unquam, rarissime saltem, inspexerit *Philo*: Plurima enim apud illum occurrunt loca, ubi ipsissima verba versionis των ó, licet ab Hebraicis discrepantia, attulit (z). Praeterea, ubi emphases venatur, has non ex Hebraicis, sed Graecis Versionis Alexandrinae verbis, eruere conatur; Et quidem saepissime ita, ut verba illa, quibus emphaticam quandam significationem tribuit, in sola versione των ó exsistent, in Hebraico prorsus desiderentur (a). Accedit, quod,
ubi

(z) Cum plurima hujus rei exempla in Exerc. nostris inveniuntur, hic duo proferre sufficiat: nempe Gen. I, 26. coll. *Phil.* Lib. de Opificio Mundi p. 15. Gen. II, 4. 5. coll. *Phil.* l. c. p. 29.

(a) E multis pauca afferamus: *Philo* Lib. I. Legis Allegor. p. 56. ad Gen. II, 15. verba εν ποιησεν, quae in versione των ó, non vero in Hebraicis, inveniuntur, praecipue notari jubet. Lib. II. Legis Allegor. p. 73. 74. ad Gen. XXXVIII, 7. attentione dignum esse pronunciat, quod Ηρ, primogenitus filius Judae, πονηρος εναντιον Κυριου declaratus fuerit; non vero Κυριος, sed δ θεος; illum occidisse dicatur. Atque certe δ, ó hunc locum ita exhibent: Εγενετο δε Ηρ . . . . πονηρος εναντιον

ubi Mosen rebus creatis aptissima nomina tribuisse laudat, Hebraica nunquam, sed Graeca illa, quae in versione LXX. interpretum exstant, nomina afferat, eaque ex origine Graeca deducat (b).

§. VII.

Caute tamen scriptis Philonis ad textum των ό emendandum uti debemus.

Etiamsi igitur jure meritoque scripta Philonis ad textum versionis των ό et confirmandum et emendandum adhiberi possint; cautione tamen aliqua hac in re opus esse videtur: Saepe enim loca scripturae

---

εναντιον Κυρις, και απετεινεν αυτον δ θεος. In Hebraicis autem differentia inter κυριον et θεον nullum habet fundamentum: utroque enim loco exstat eadem vox יהוה, quam LXX. uno loco κυριος, altero vero δ θεος verterunt. Lib. cit. p. 87. inter την κοιλιαν et τα εγκοιλια distinguit; Et certe in versione των ό differentia haec observatur: Nam Lev. I, 9. 13. LXX. habent τα εγκοιλια. Cap. vero VIII, 21. et IX, 14. την κοιλιαν. In textu autem Hebraico omnibus his locis vox singularis קרב exstat.

(b) Sic lib. de Mund. Opif. p. 7. mundum αιωθεν apte et convenienter τερεωμα vocatum fuisse dicit: το γαρ, inquit, ωμα φουσι τερεον. Idem porro τερεωμα proprie et accurate a Mose ερανον nominatum fuisse ait, aut, quia παντων ερος fit, aut, quia πρωτον των ερατων creatum fit. Lib. I. legis Allegor. p. 52. primum Paradisi fluvium, φουον vel φεισον, nomen suum a φειδεται και φυλαττειν accepisse, terram vero Ευλαπ a vocibus Graecis ευμηνες et ιλωης nominatam fuisse fabulatur.

turae sacrae, e memoria tantum allegata, aliis et pluribus verbis circumscripsit noster; Quae, si allegoricas explicationes excipias, in sensu quidem Bibliorum intelligendo et illustrando magnam utilitatem praestare queant, ad textum vero τωv ó emendandum minime applicari debent. Quin etiam, ipsis in locis, ubi Philo textum versionis Graecae accurate exprimere voluisse videtur, a textu illius *hodierno* ad textum Alexandrinae versionis non semper tuto concludere licet: Eadem enim, quae *Hieronymus* (c) de corruptione et ambiguitate textus *Philonis* queritur, nostris adhuc temporibus, etiam post operam a *Cel. Mangeo Philoni* navatam, queri saepe cogimur: Tantum enim abest, ut illa loca, ubi vel antiquissima *Philonis* MSS. e Graecorum Bibliorum textu forsitan interpolata fuerint, investigaverit et emendaverit *Cel. Mangeus*, ut ipse potius interdum, sola auctoritate versionis τωv LXX., *Philonis* textum emendaverit (d). Sed multa omnino sunt dicta, quae quomodo in vetustissimo suo τωv ó exemplari legerit *Philo*, ex ipsius contextu aperte patet (e); quaeque ideo in vero textu versio-

(c) Lib. de Nom. Hebr. Oper. Tom. III. p. 1.

(d) Quando enim textus sacri et MSSorum auctoritatem adest, nullum vero MS. peculiare indicat, pro nulla omnino auctoritate habendum est, nisi forsitan, quoties MSS. simpliciter citat, omnes Codices MSS. *Philonis*, a se collatos, intel ligat.

(e) E multis, quae in Exerc. nostris occurrunt exemplis,

versionis τῶν ὁ investigando maximè sunt momenti. Sunt denique longe plures maximaeque utilitates e scriptis *Philonis* capiendae; in Pythagorica et Platonica philosophia discenda; in quibusdam animalium nominibus Aegyptiacis, in versione Bibliorum Alexandrina obviis, explicandis (*f*); in vero Judaeorum antiquorum Canone Biblico constituendo, causisque differentiae, quam inter Bibliorum Libros statuant Judaei, inveniendis (*g*); denique vero et praecipue in Scriptis Novi Testamenti illustrandis (*h*) maximam utilitatem praestabunt Scripta *Philonis*. Nobis vero, his missis, sufficiat, si modo aliquid ad textum τῶν ὁ emendandum, criticamque Veteris Testamenti ex *Philone* illustrandam, contulisse videamur Eruditis.

§. VIII.

---

unum elegantissimum hic proferamus. Gen. II, I. Phil. Lib. I. legis Allegor. p. 40. vid. exercit. nostr. p.

(*f*) Sic Lib. de Opif. M. p. 37. ἀφροαχην, animal Lev. XI, 22. obvium, et Lib. I. de vita Mosis p. 618. σκίπτερος pag. 622. κρομμύων, nomina animalium. Exod. VIII, 7. occurrentia, fusius descripsit.

(*g*) v. c. cur totum fere Pentateuch. exscripserit *Philo*, reliquos vero Biblicos Libros rarissime allegaverit?

(*h*) cf. *Vener. D. Carpzovii* Exerc. in Epistol. Pauli ad Hebr. ex *Philone*, et *Illustr. Michaelis Einleitung in die göttliche Schrift. des N. T. §. 6.* edit. 1766.

§. VIII.

De dispositione Exercitationum nostrarum.

Restat, ut, antequam rem ipsam aggrediamur, reliqua praeter *Philonem* subsidia, quorum ope verum versionis LXX. interpretum textum invenire conati sumus, hic breviter enarremus: In ipso *Versionis LXX. interpretum* textu recensendo fundamenti loco usi sumus editione *Romana* (i), eamque cum reliquis *originalibus τωv ó* editionibus, *Complutensi* (k), *Alcina* (l) et *Grabii* siue *Breitingeri* (m) in omnibus locis

(i) Quae jussu *Papae Sixti V.* Romae Ao. 1587. secundum antiquissimum Cod. MS. *Vaticanum* expressa est. Historiam hujus τωv ó editionis una cum descriptione Codicis Vaticanum in *Morini* epistola ad Sixtum V. de LXX. invenies.

(k) Illa nempe, quae in ipsis *Polyglottis Bibliis Compl. Cardinalis Francisci Ximenii* exstat; quae vero praeterea in *Bibliis Plantinianis*, Antwerpiae Ao. 1596-72. impressis, vulgo *Regiis* dictis; in *Commelinianis*, cum comentario *Fr. Vatabli* Heidelbergae Ao. 1599 editis; et denique etiam in *Bibliis Polygl. Parisiensibus* columnam versionis LXX. interpretum occupat.

(l) Quae Venetiis Ao. 1618. e praeco *Manutii Aldi*, opera *Andreae Asulani*, soceri *Aldi*, in lucem prodit. Utramque hanc editionem τωv ó, licet ex optimis vetustissimisque Codd. MSS. desumptam fuisse testati sint editores in praefationibus, nullum tamen Cod. MS. descripserunt, imo ne quidem nominarunt.

(m) De his, licet in omnium manibus sit *Breitingeri τωv ó* editio, *Grabianam* ad litteram fere exprimens, sequentia mone-

cis allatis studiose contulimus. Ubi igitur in Exercitationibus nostris auctoritas τωv LXX. pro lectione aliqua affertur, de illa vel illis ex quatuor hisce editionibus intelligendum est, de quibus, quod aliter legant, non expresse fuerit indicatum. *Philonem* ipsum quod attinet, *Francofurt.* et *Mangeana* Operum ejus editionibus usi sumus. Cum autem *Mangeana* editio rarior sit,

---

re liceat: Si ipsum Codicis MS. *Alexandrini* textum, integrum in utraque hac editione expressum, cognoscere velis; omnia primo signa *Origeniana*, aliaque ab ipso *Grabio* inuenta, ut et omnes voces, minoribus litteris excusae, detrahatur, vocesque praeterea, in margine positae, ad ipsum reteras textum, necesse est. Voces Codicis *Alexandrini*, quas ✕ signavit atque duobus lineolis "clausit *Grabius*, ex *Hexaplis Origenis* interpolatas deprehendit; Qua igitur ratione innumeras fere Codicis *Alexandrini* ex *Hexaplis Origenis* interpolationes conspiciamus. Voces autem, quas uncis [ ] inclusit, post tempora demum *Origenis*, in textum τωv ε̄ insertas putavit, licet falso saepissime, *Cel. Grabius*. Omnes voces, minoribus litteris excusae, emendationes *Grabii* sunt, vel aliis auctoritatibus, quas tamen rarissime attulit *Vir Cel.*, nixae, vel ex ingenio ortae. Denique, ubi hoc signum ✕ inseruit *Grabius*, aut (si sequentia *solitis* litteris excusae sunt) verba, quae inter signum illud et lineolas finales" inveniuntur, post tempora demum *Adamantii* in textum τωv ε̄ illata esse, sine ulius tamen Codicis *Hexaplaris* auctoritate, conjicit; aut (si sequentia *minoribus* litteris sunt expressa) vocem aliquam, male plerumque ex *Hexaplaris* interpolatione ortam, in Codice vero *Alexandrino* recte omissam, textui editionis suae inseruit. Haec ideo hic monuimus, ut in ipsis exercitationibus brevioribus nobis esse liceat; ubi dicta exemplis confirmare sufficiet, quae ex dictis ab unoquoque statim intelligi possunt.

fit, simulque paginas editionis Francof. in margine exhibeat; omnia loca *Philonis* quae non in sola Mangeana inveniuntur, secundum Francof. editionem citauimus. Omnia Bibliorum dicta, in quatuor prioribus *Philonis Mangei* libris obvia, cum reliquis etiam locis, ubi a *Philone* citantur contulimus; et ita quidem, ut ea tantum loca, ubi *Philo* a LXX. differt, in Exercitationibus nostris notauerimus, reliquis, quae omnia in indice Biblico, editioni Mangeanae annexo, inueniuntur; ubi vero *Philo* cum LXX. conuenit, omisissis. *Textus Hebraici* recensioem institui ad normam *Bibliorum Halensium*, cura *Cel. Joh. Heinr. Michaelis* Anno 1720. editorum: quippe quae editio, donec illud immensae molis et magnopere desideratum opus *Illustr. Kennicoti* in lucem proenerit, unica sit, in qua variantes lectiones, ex Codicibus MSS., integris collatis, exceptae, inveniuntur. Cur *Clementis Alexandrini* et *Irenaei* opera perlustrauerim, satis indicat dictum *Anastasi Sinaitae*, supra allatum. Illius *Potteriana* et hujus *Massuet.* editiones mihi ad manus fuerunt. In fragmentis *Hexaplorum Origenis* conferendis ipsa *Cel. Montfauconii* editioe usi sumus. *Antiquas* etiam *versiones Bibliorum Latinas*, a *Cel. Dom. Sabatier* collectas, omni studio perlustrauimus: licet enim *Itala* illa, omnium versionum Latinarum antiquissima et optima (*n*), hodie ab aliis vix distingui posse

(*n*) vid. *Augustin.* de Doctrina Christiana, lib. II. cap. II.

posse videatur (*o*), omnes tamen Latinas versiones antiquas secundum Graecam versionem τῶν ὁ translatas fuisse, certum est (*p*); adeoque illis saltem in locis, ubi cum *Philone*, aliisque antiquis scriptoribus conveniunt, in vera lectione textus τῶν ὁ determinanda ullius momenti esse videntur. Sub nomine vero, *versf. Latt. Sabat.* non illam tantum, versionem latinam comprehendimus, quam, in textu constitutam, *Vulgatam antiquam* nominaverit, sed varias etiam, e scriptis Patrum defumtas versiones, quas in notis exscripserit *cel. Sabatierus*. Quamvis non nisi de insignioribus illis lectionibus variantibus, quae sensum biblicorum quodammodo adficiunt, sententiam nostram indicaturi simus, reliquas breviter tantum recensaturi, omnes tamen inter textus nominatos, *Philonem* praecipue, et LXX diversitates, quae alicujus momenti viderentur, in exercitationibus nostris invenientur. Poterint igitur, id quod hic unice spectamus, aliquid saltem adjumenti ad novam, eamque accuratorem, τῶν ὁ editionem elaborandam afferre. Denique vero nobis liceat, exercitationum nostrarum vitium paucis indicare, quod, licet omnino quidem probari vix posse videatur, certe tamen aliquid excusationis habet: Vellem omnino, me in dictis biblicis conferendis

---

(*o*) cf. *Illustr. Michaelis* libr. cit. §. 46.

(*p*) Teste *Augustino* l. c. lib. XVIII. cap. XV.

ferendis non ordinem librorum *Philonis*, sed multo aptiorem biblicam seriem continuam, secutum fuisse; ita ut v. c. in priori hoc specimine Exercitationum, dicta *Geneseos* omnia, quae *Philo* allegavit, absolvisssem. Attamen ex illo etiam, qui jam in specimine obtinet, dictorum biblicorum ordine, ea saltem utilitas redundare videtur, ut, quaenam sit inter *Philonem* et versionem LXX interpretum relatio, non in primo solum, sed in reliquis etiam Mosis Libris exinde conspiciatur. Nobis vero, cum spes sit, fore ut reliquos omnes *Philonis* libros in uno adhuc specimine absolvere possimus, in illo certe biblicus ordo continuus observandus erit.

EXERCITATIO PRIOR
IN
VERSIONEM
LXX. INTERPRETVM
EX
PHILONE.

C 4

EXERCITATIO PRIMA

VERSSIONEM

LXX INTERPRETVM

EX

PHILOE

Genesis.

CAP. I, v. 2. *P*hilo *Lib. de Opificio Mundi* p. 6. καὶ σκοτος ἢν επρανω. ἢν *Philonis* in LXX, praeter editionem *Aldinam*, de cujus lectione infra agemus, omissum est; in *Oxonienſi* vero Cod. MS. των ό, a *Cel. Sabatier*. (q) collato, quem cum *Philone* saepissime convenire testatur *Rev. Owenus* (r), invenitur. *Errant*, quod in omnibus *verſſ. latt. antiqu.*, a *Sabatier* in not. ad h. l. allatis, exstat, ex indole potius linguae Latinae, quam ex Gr. ἢν ortum fuisse videtur; quod igitur, utrum ab ipsis interpretibus Alexandrinis positum, et sequiori tempore ad normam *textus Hebraici* omissum; an vero in ipsis authenticis των ό exemplaribus omissum, posteaque in MSS. quibusdam illustrationis,

---

(q) cf. *Cel. Sabat. Verſſ. Bibliorum latt. antiqu.* ad h. l.
(r) In libro, cui tit. *An Enquiry into the present state of the Septuagint. Version.* p. 90. not. h.

tionis gratia additum fuerit (s), dijudicare est difficillimum. *Aldinae* vero των ό editionis lectio: και σκοτος επεκειτο επανω certissime vitiosa, et vel e versione *Symmachi*: και σκοτος επεκειτο επι προσωπον, vel ratione sequenti orta videtur: *Hieronymus*, in *Quaestionibus Hebr. in Genesin*, ad h. l. sequentia habet (t): "Pro eo, quod in nostris codicibus scriptum est, FEREBATUR, (in LXX και πνευμα θεου επεφεροτο), in Hebraeo habet, MEREFETH, quod nos appellare possumus, INCUBABAT, sive, CONFUEBAT, in similitudinem volucris, ova calore animantis". Jam vero, anne facile fieri potuit, ut auctoritatem Hieronymi secutus, lector lectionem των ό, επεφεροτο, in επεκειτο, quod τω incubabat, sive confuebat, *Hieronymi* melius responderet, immutaverit? emendatione, ut fieri solebat, in margine sui Codicis adscripta, quae postea ab incio vel minus accurato descriptore, in locum alienum inter σκοτος et επανω, forsan inserta fuit.

vers. 5. *Philo* p. 3. in voce, μια, quae etiam in LXX. exstat, emphasin quaerit. — P. 7. pro πρω των LXX. ter πρωια habet. — *Lib. Quis rer. Div. haeres* p. 503. εκλεσε inter, σκοτος et, νυκτα omisit.

9.

(s) De hoc genere interpolationum MSS. των ό egit *Rev. Owens* l. c. p. 93.

(t) *Oper. Tom. III, p. 306.*

vers. 9. *Philo* p. 7. επισυναχθῆναι. LXX συναχθητω. Infinitivus vero ex circumscriptione *Philonis* oritur.

vers. 10. *Philo* p. 8. Θαλασσαν, ut et *versio lat. in textu Sabat.*, mare. LXX. Θαλασσας.

vers. 24. Pag. 13. Verbis *Philonis* licet ipsa circumscriptionis nota manifeste inhaereat, unam tamen ejus lectionem attentione dignam existimo: ubi nempe LXX. τετραποδα habent, in suo των ὀ exemplari κτηνη legisse videtur; quod, cum ipsi LXX. interpr. alias semper in hoc contextu (v), plurimisque aliis locis (x), Hebr. חמבה, etiam hoc loco obvium, κτηνη vertere soleant, hoc certe respectu attentionem meretur. Post verba των LXX., και θηρια της γης editio *Compl.* sic legit: και τα κτηνη, και παντα τα ἔρπεντα της γης κατα γενος αυτων. atque MS. *Oxon.* των ὀ, quod contulit *Sabat.* και τα κτηνη κατα γενος, και παντα τα τετραποδα της γης: et denique etiam *versio Lat. textual. Sabat.* inter κατα γενος et και ειδεν ὀ Θεος των LXX supplet, et *pe cora secundum genus*. Cum vero LXX. in his cum *textu Hebraico* accurate convenient, lectio illorum hoc loco retinenda videtur; praecipue, cum additamenta *versio-*

(v) v. 25. 26. Gen. II, 20. III, 14. VI, 7. 20.

(x) c. gr. Exod, XX, 10. Lev. XXV, 7. Pf. XXXVI, 7. et, vid. in *Trommii Concordantia* Tom. II. p. 931. 932.

sionis Lat., editionis Compl. et MS. Oxoniensis των ό,
aut ex sequenti versu, aut ex repetitione vocum simi-
lium, aut denique ex nota quadam marginali, ad vo-
cem, *τετραποδα*, in LXX. emendandam, ejusque
loco *κτηνη* substituendum, adscripta, vitiose oriri
potuerint; quod ultimum eo verisimilius videtur,
quo major sit inter additamenta allata convenientia,
quae omnia vocem, *κτηνη*, vel *pecora* exhibent,
omniaque eandem certe originem habuisse videntur.
Cum itaque haec conjecturis modo nitantur; cum ipse
Philo Lib. II. Allegor. p. 1089. in eodem hoc dicto non
κτηνη sed *τετραποδα* habeat; cum denique etiam LXX.
aliis quibusdam locis (*y*) Hebr. *בְּהֵמָה* *τετραποδα* ver-
terint, textum illorum hoc loco mutare haud ausim.

vers. 26. *Philo* p. 15. initium hujus versus cum LXX.
convenientissimum attulit; qui tamen a *textu Hebr.* ma-
gis recedunt, quam *Aquila*, utraque suffixa Hebr. expri-
mens, et differentiam inter particulas *ב* et *ב* observans.
Clemens vero *Alexandr.* (*z*) et *Irenaeus* (*a*), quibuscum
etiam *omnes Sabat. versf. Latin.* conveniunt, *ἡμετεραν*
των LXX. penitus omittunt, et post *ὁμοιωσιν* legunt
ἡμῶν, quod in LXX. non exstat. — *Philo Lib. de Confu-*
sione linguarum p. 334. *κυριος* *ὁ Θεος* habet.

vers. 27.

(y) Quae vid. in *Trommii Concord.* Tom. I. p. 535.

(z) p. 62. ed. *Potter.*

(a) p. 220. 293. et. 312. ed. *Maffuet.*

vers. 27. *Philo* p. 16. ad finem hujus versus alludit, dum *εποίησεν* illud, quod *ὁ* ὁ pro, Hebr. ברא posuerunt, per *δημιουργεῖν* circumscribit. — *Lib. III. Allegor.* p. 97., ubi *Cel. Mangeus* falso vers. 26. citavit, initium hujus dicti ita exhibet: *καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα θεῶν*, LXX vero ita: *καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἀνθρώπον. κατ' εἰκόνα θεῶν ἐποίησεν αὐτόν*, qui tamen a *textu Hebraico* in eo differunt, quod vocem בצלמו non legisse videantur. Si in *textu Philonis* vocem, *θεῶν*, aut vitio librariorum, aut circumscriptioe Auctoris, pro voce, *αὐτῶν*, positum dicere velis, cum *textu Hebr.* ויברא אלהים את-האדם בצלמו perfecte conveniret *textus Philonis*, primam modo partem hujus versus e LXX afferens; et tum in LXX pro *Hebr.* בצלמו. supplenda forent verba, *κατ' εἰκόνα αὐτῶν*, ita ut *textus τῶν ὁ* in teger esset: *καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα αὐτῶν. κατ' εἰκόνα θεῶν ἐποίησεν αὐτόν* . . . . . Sed fieri etiam potuit, ut *Philo* *textum τῶν ὁ*, cum hodierno omnino convenientem, legerit: forsan enim, cum prima verba, *καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα θεῶν* . . . . sine ullo distinctionis signo, ut in MSS. exstant, scripta legisset, haec sola commodum sensum praebere videns, ad proxime sequentia, *ἐποίησεν αὐτόν*, non attenderit, adeoque nullum, ut hodiernae habent *τῶν ὁ* editiones, signum distinctionis inter *ἀνθρώπον* et *κατ' εἰκόνα* posuerit. Atque ita

ita

ita rem nobis concipere eo potius lubet, cum ipse *Philo* non κατ' εἰκὼνα αὐτῆς, ut foret secundum Hebr. נצלה, sed κατ' εἰκὼνα Θεῆς, ut exstat in LXX, legerit; praecipue vero, cum *Lib. Quis rer. Div. haeres* p. 503., ubi iterum *Mangeus* falso vers. 26. citavit, integrum hoc dictum cum LXX convenientissimum attulerit.

Cap. II, v. I. *Lib. I. legis Allegoriarum* pag. 40.
 Certe librariorum vitio corruptus est textus *Philonis*, in omnibus, ante *Maneanam*, editionibus sic positus: καὶ ἐτελεθῆσαν οἱ ἔρανοι, καὶ πασαι ἑρατιαὶ αὐτῶν. Ex ipsius enim *Philonis* contextu, quem infra exponemus, illum textum τῶν ὁ, eundem, qui in hodiernis τῶν ὁ editionibus invenitur, legisse, certo patebit. Primo igitur differentia inter ἐτελεθῆσαν οἱ ἔρανοι *Philonis*, et συνετελεθῆσαν ὁ ἔρανος τῶν LXX minima videtur: praecipue, cum *Philo Lib. Quis rer. Div. haeres* p. 497. cum LXX conveniat. Verba, καὶ ἡ γῆ, in textum *Philonis* inseruit *Cel. Mangeus*, et quidem, ut dicit in not., fide MSS. et textus sacri, nullo MS. peculiari allato. Ipse contextus *Philonis* illum etiam ἡ γῆ in LXX legisse manifeste ostendit, nam: *Cum Moses*, inquit, (b), generationem τῆς γῆς καὶ τῆς αἰθῆρας in antecessum descripserit, in hoc dicto ἀμφοτέρων τελειοσιν διασυνίσησιν. *Philoni* vero allegorizanti

(b) Initio *Lib. I. Allegor.* p. cit.

zanti ὄντας continuo *coelum* est et ἡ αἰσθησις *terra*. Porro e contextu quoque constat, *Philonem* non *στρατια* sed ὁ *κοσμος* pro Hebr. צבא. in hoc dicto legisse: paulo enim infra de *κοσμων* καὶ αἰσθησεως, et alio loco (c) de *δημιουργω* sive opifice mundi sic loquitur: *διεκοσμη τον ερανον κοσμων, φωσφοροις αστροις.* ubi manifesta est allusio ad hoc dictum versionis των ὄ. Praeterea etiam *Cel. Mangelus*, in MS. *Philonis Mediceo των LXX.* πας ὁ *κοσμος αυτων* se invenisse, testatur. Accedit denique, quod ipsi LXX, duobus reliquis *Pentateuchi* locis (d), ubi locutio Hebr. צבא השמים cum sole, luna et stellis constructa, occurrit, illam non *στρατια* sed *κοσμος ερανε* verterint; ita ut vera omnino videatur hodierna LXX, interpretum lectio. Haud tamen inficias ire volumus, alteram *Philonis* lectionem, *στρατια*, etiam hoc loco in MS. quodam των LXX. existisse, cum haec lectionum varietas ex ambiguitate vocis Hebr. צבא facile oriri potuerit: ipsa enim Alexandrina versio phrasin Hebr. צבא השמים aliis locis *στρατια τε ερανε* vertit, et quidem non solum iis in locis, ubi de angelis usurpatur (e), sed etiam ubi cum sole, luna et stellis conjungitur (f).

vers. 2. *Philo*

(c) Lib. de Opificio Mundi p. 11.

(d) nempe: Deut, IV, 19. XVII, 3.

(e) vid. LXX, III Reg. XXII, 19.

(f) Jerem, VIII, 2. XXXIII, 22. cet. vid. in *Trommii* concord. Tom. I, p. 463.

vers. 2. *Philo* p. 41. *Irenaeus* p. 327. et *versf. Latt. antiq.* — *Sab.* cum LXX τη ἡμέρα τη ἐκτη habent; ita ut lectio haec versionis Alexandrinae iuxta omnino et indubia videatur. *Originem* vero illius lectionis, forsitan minus verae, quae in hodierno textu Hebraico existat, et Hieronymi (g) quoque tempore existit, pluribus illustravit *Cel. Kennicot.* (h). — *Philo*, *textui Hebraico* convenienter, εργον αυτε, ο̄ habet. LXX. vero, *Irenaeus* l. c. et *versf. Latt. Sabat.*, τα εργα αυτε, ᾱ. Atqui, licet paulo infra ipse quoque *Philo* τα εργα legat, ad illam tamen, quam priori loco attulit, lectionem potissimum attendendum videtur, cum illo loco omnia verba των ο̄ accurate describere voluisse videatur. — *Philo Lib. I. Allegor.* p. 43. κατεπαυσεν εν. LXX. και κατεπαυσε. quemadmodum etiam *Philo Lib. de Poster. Caini.* p. 273. (i); ubi tamen, cum *Compl. των ο̄* editione, post κατεπαυσε vocem, ο̄ Θεος, in *Hebraicis*, LXX et *Versf. Latt. Sab.* omissam, addit. — Emphasin illam, quam,
in

(g) In quaestionibus Hebr. in *Genesis. Oper. Tom. III. p. 307.* Hieronymus sequentia habet: *Pro die sexto, in Hebraeo habet diem septimum. Arabibus igitur, Judaeos, qui de otio Sabbathi gloriantur, quod jam tunc in principio Sabbathum dissolutum sit, dum Deus operatur in Sabbatho, complens opera sua in eo, et benedicens diei: quia in illo universa compleverit.*

(h) In *Diis. I. p. 521. versf. Telleri.*

(i) *Tom. I. ed. Mang.* hic enim liber in *Francofurtana Operum Philonis* editione non invenitur.

in verbo *Hebraico intransitivo* ברא frustra quaerendam, *Philo* in voce κατεπαυσε sibi reperisse videtur, etiam apud *Clem. Alex.* (k) et *Origenem* (l) invenies. — Vocem παυτων inter απο et των εργαων in textum *Philonis* inseruit *Cel. Mangeus* ex MSS. Med. et Trin., quae etiam in *Hebr.*, LXX. et *versff. Latt. Sab.* exstat.

vers. 3. Ad hunc versum alludit *Philo*, dum *Lib. I. Allegor.* p. 41. in verbis των LXX., κατεπαυσεν... ὡν ηρξατο ὁ Θεος ποιησαι, emphasin quaerit; quod igitur satis indicat, illud των ὁ exemplar, quo utebatur *Philo* hoc loco cum hodierno illorum textu convenisse. Cur vero εἰς ὁ *Hebraica* ברא לעשות ηρξατο ποιησαι transtulerint, certo definire haud auisim. Anne fieri potuit, ut ברא cum *Daleth* in medio vocis, cui quidem verbo, ex Arabico, برأ, notio incipiendi tribui posse videtur, pro hodierno ברא, cum minima litterarum differentia, legerint? Sin vero hoc minus placeat, statuendum omnino videtur, illos circumscriptione usos fuisse, ita ut phrasis illa, ηρξατο ποιησαι, nil aliud significet, quam ipsum ποιοισεν. quo etiam significato nonnunquam in N. T. libris

(k) Strom. Lib. VI. p. 439. ed. Oper. Potter.

(l) Lib. VI. contra *Celsum* p. 327. ed. Hoefcal.

libris occurrit (m). — Sola *Compl.* τῶν ὁ editio ποιειν legit.

verf. 4. *Cel. Montfauconius* (n) notam, in omnibus, quas vidit, Catenis MSS. Patrum ad h. l., sine auctoris nomine, adscriptam, quam vero *Origeni* tribuit *Combefisus*, sequentem affert: Το, βιβλος (o), εν τῷ τοπῷ τετῶ καὶ τοῦ ε νεῖται παρ' Ἑβραίοις, ἀλλ' ἐπὶ πλᾶνῃ Ἑβραϊκῆ γραφῆς, πλᾶνῆθεντος ἐν τῇ πλᾶνῃ ἐκεῖνε, ἐν ᾧ νεῖται παρα μὲν Ἀνὼλῃ, τετῶ βιβλιον γεννηματων ἀδάμ· παρα δὲ τοῖς ὁ, αὐτῇ ἢ βιβλος γενεσεος ἀνθρῶπων (p). φηδὴ γὰρ καὶ ἐν τετῶ τῷ τοπῷ βιβλιον παραλελειφθαι, καὶ ἔτιως αὐτὸ προσεδηκε. Vult igitur *Origenes*, vel quisquis huius notae auctor est, vocem רבב vitio descriptoris *Hebraei*, qui hunc locum alio simili Gen. V, i. omnino conformem reddere voluit, in exemplaria quaedam *Bibliorum Hebraicorum* insertam fuisse. Quae si vera sit de corruptione textus narratio, vocem etiam הָבָה, quae τῷ רבב respondere nequit, in הַי quod Gen. V, i. exstat, certe mutavit librarius. Quemadmodum quoque LXX., quos ex eiusmodi corrupto

ex-

(m) Praecipue Actor, I, i. ὃν κρῆατῶ ὁ Ἰησοῦς ποιειν τε καὶ διδασκειν, ἀχρὶ ἢς ἡμερας . . .

(n) In *Fragm. Hexapl. Origenis*, ad h. l.

(o) Quod neque exstat in nostris *Bibliorum* editionibus, quae הַי הַי הַי הַי habent.

(p) l. c. Gen. V, i.

exemplari Hebraico versionem suam hauisse putavit auctor notae, et *Philo* l. c. p. 43. 44., hunc locum, alteri Gen. V, 1. convenientissimum, αὐτῶν ἢ βιβλος γενεσεως exhibent. Omnes *verss. Latt. Sab.* etiam, hic est liber legunt, vocem vero proxime sequentem, γενεσεως, pro qua in Hebr. רגלרות, sine ר, quomodo etiam Gen. V, 1. invenitur, legisse, et quidem non tanquam plurale, רגלרות, quod tamen text. Hebr. hodiern. habet Gen. V, 1; sed tanquam singulare status constructi, ob sequ. Genitiv., רגלרות pronunciatse videntur Alexandrini, varie explicant. Quae etiam diversitates, si forsan exinde ortae sint, quod de veritate lectionis των ό, et illius e qua desumpta erat, lectionis Hebraicae, dubitaverint interpretes Latini; textum Hebr. hodiernum, רגלרות הלא. quem etiam accurate exprimunt *vers. Aquilae et Symmachi*, αὐτῶν αἱ γενεσεις; iustum et verum esse suadent. — Pro ερανε και γης των LXX. apud *Clem. Alex.* p. 686. legitur: και των εν αυτοις; quae verba per se nullum omnino sensum praebent; nisi, quod forsan haud a vero abludit, illum, ερανε και γης και των εν αυτοις legisse dicas. — οτε εγενετο. ἢ ἡμερα εποισεν. . . . Sic omnes των ό editiones, praeter Aldinam, quae ita habet: οτε εγενετο ἢ ἡμερα, ἢ εποισεν. Cum vero *Philo*, ut certissime e contextu eius l. c. patet, *Clemens Alex.* l. c., et ipse etiam textus Hebraicus, . . . בהבראם ביום עשות.

acte convenient; lectio editionis *Aldinae* vitiosa omnino videtur, et forsan hoc modo orta: Si Librarius quidam, vel interpret Latinus in vera των ό lectione, *ότε εγενετο. η ήμερα επομισεν* . . . voces η ήμερα sine jota subscripto, quod saepe in MSS. Graecis antiquis omitti solet, in nominativo legerit, punctumque distinctionis, quod nunquam in MSS. exstat, non post *εγενετο*, sed post η ήμερα constituendum putaverit; ex illa lectione, *ότε εγενετο η ήμερα, επομισε* . . . oriri potuit illa *Sabat. versio Latina*, quae legit: *cum factus est dies, fecit* . . . Quod si porro librarius, transpositione facta, η post vocem ήμερα, et quidem cum jota subscripto, legerit; ex illa lectione: *ότε εγενετο ήμερα, η επομισε* . . . oriri potuit altera illa apud *Sabat. versio Latina*, *cum factus esset dies, quo fecit*. Atque ex altera harum lectionum: ex priori nempe inferendo η cum jota subscripto ante *επομισε*; e posteriori vero, inferendo η sine jota subscripto ante *ήμερα*, orta videtur lectio editionis *Aldinae* vitiosa.

vers. 5. *Philo* l. c. a textu hodierno των ό haud discrepat, nisi quod p. 44. pro αυτην iteratis vicibus, την γην legat, quod cum verbis text. Hebr. תה-האר-מה accuratius convenit. Cum plurimae etiam *Verss. Latt. Sab. terram* habeant; his forsan auctoritatibus, ad vocem την γην in suam των ό editionem, cum
parvis

parvis litteris, inferendam permotus fuit *Cel. Grabiuis*,

vers. 6. *Philo Lib. de Opif. Mundi*. p. 29. pro, της γης των LXX. in fine versus αυτης habet, quod vero ex ipso *Philone Lib. I. Allegor.* p. 45. *Lib. de Profugis* p. 476. et *Lib. de Poster. Caini*. p. 249. (q) emendari vellem; praecipue cum et *versf. Latt. Sab. terrae* habeant, et *textus Hebr.* ארצה. — *Lib. I. Allegor.* p. 45. in omnibus, ante Maneanam, *Philonis* editionibus παν illud, quod in LXX. verbis το πρῶστοπον praemittitur, omissum est, sed adest in *text. Hebr.*, *versf. Latt. Sabat.* et apud ipsum *Philonem* p. 29. 476. 249, locis paulo supra citatis, unde illud etiam *Cel. Mangeus* hoc loco ex MS. Med. recte inferuisse putandus est.

vers. 7. *Philo Lib. de Opif. Mundi*. p. 30. χεν λαβων απο της γης. Licet vox, λαβων in *textu Hebr. hodierno*, plurimis *versf. Latt.*, et in ipsis etiam LXX, praeter edit. *Compl.* desideretur; illam tamen in antiqua editione κοινη inventam fuisse, vix dubito. Cum *Philone* enim, quem hanc vocem in suo των ο exemplari habuisse, ex ipsius contextu certo constat, *Compl.* editio, quae χεν λαβων απο
της

(q) Tom. I. ed. Mang.

της γης, *Clemens Alex.*, qui p. 981. λαβων χεν απο της γης, et denique *Irenaeus*, qui p. 253. *limum terrae accipiens*, atque p. 311. *et sumfit Dominus limum de terra legit*, consentiunt. His igitur auctoritatibus λαβων in textum των ὁ inferendum videtur; nisi forte cum *Rev. Oweno* (r) hanc vocem a librario quodam, illustrationis causa additam, dicere velis. Optimo etiam jure *Lib. I. Allegor.* p. 45. textum *Philonis χεν απο της χθονος* emendandum esse existimo: nam etiam hoc loco MS. *Vaticanium Philonis*, teste *Cel. Mang.*, vocem λαβων supplet, et MSS. *Medic.* et *Trin.* pro της χθονος lectionem meliorem της γης in Philone exhibent; quae igitur omnia ut et contextus *Philonis* l. c. p. 46. illam lectionem, quam *Philo* habet p. 30. confirmant. — *Philo* Lib. c. p. 40. *ψυχην ζωσαν.* at *Lib. III. Allegor.* p. 90. *Lib. quoad Det. Potiori insidiari solet.* p. 170, ubi tamen *Cel. Mang.* e MS *Vat.*, *ζωσαν* restituit, *ψυχην ζωης* legit. Lectio vero prior, *ψυχην ζωσαν* in LXX. omnino praeferenda videtur, utpote quae cum *textu Hebr.*, edit. των LXX. omnibus, omnibusque etiam *versf. Latt. Sabat.* congruat. Pag. 90. et 170. *πνευμα* habet pro, *πνον των LXX.* quod autem in versionem των ὁ recipi omnino nequit: nam ipse *Philo* *Lib. I. Allegor.* p. 46. *Lib. de Plantatione Noe.* p. 217. et *Lib. Quis Rer. Div. Haeres.* p. 489. *πνον* habet; imo p. 46.

ex-

(r) *Lib. cit.* p. 94.

expresse indicat, Biblia sacra non πνευμα, sed πνον legere, id quod Augustinus etiam testatur (s).

vers. 8. *Philo Lib. I. Allegor.* p. 47. 48. cum *Rom. et Ald.* των ό edit. convenit. *Compl.* vero ed. et MS. *Alex.* κυριος, ante ό Θεος, ex Hexaplis interpolatum, habent. Pro εδεμ Philonis et των LXX. editio *Compl.* et *Vers. Lat. Sab.* εδεν habent; quod etiam *Cel. Grabijs*, ut Hebraico ךך convenientius, litteris minoribus in sua των ό edit. expressit. — Editi *Philonis* ante *Mang.* εθηκεν legunt, id quod, nullo alio MS., emendavit, ejusque loco εθετο των LXX. substituit *Cel. Mang.*

vers. 9. *Philo Lib. I. Allegor.* p. 50. εξαπειλεν habet pro εξαπειλεν των LXX. Cum vero *Cel. Mang.* in *Vatic., Medic. et Trin.* MSS. *Philonis* εξαπειλεν invenerit, haec quidem lectio praeferranda videtur; licet forsan etiam altera *Philonis* lectio, εξαπειλεν in pluribus antiquis MSS. των ό inventa fuerit: *versio* enim *antiqua Lat. textual. Sabat.* ejicit habet; quod e Graeca potius εξαπειλεν quam εξαπειλεν oriri potuisse videtur. — *ετι* post ό Θεος των LXX. et *versionum Latt. Sabat.* omissum est in *Philone*

(s) Lib. 13. de Civitate Dei. cap. 24.

Philone et textu Hebr. — *Philo* l. c. et *Lib. de Plantatione Noe*. p. 220. εν μεσω τῆ παραδεισῆ legit cum *versf. Latt. Sabat.*, quibuscum etiam consentiunt hodiernae τῶν ὁ editiones, excepto MS. Alex. quod, εν μεσω τῶ παραδεισῶ habet, quemadmodum etiam *Philo Lib. de Migratione Abrahami* p. 393.

versf. 10. *Lib. I. Allegor.* p. 51. sq. Inter εδεμ et εδεν eadem obtinet in LXX. differentia, ac supr. v. 8. — τῆ Philonis, quod p. 51. et 52. ante ποτιζεν exstat, in LXX. omissum est.

versf. 11. *Philo*, exei. LXX. exei ε (nam exei εν editionis *Aldinae*, ut et exei εν ε *Philonis* p. 54., vitiosa videntur.) Lectionem τῶν ὁ praeferimus, quia ipse *Philo* in sequenti contextu, se exei ε in LXX. legisse, indicat, et *Cel. Mang.*, in MSS. Med. et Trin. *Philonis*, lectionem τῶν ὁ, exei ε invenit.

versf. 12. Καὶ τῶν LXX. ante exei εν in editione *Compl.*, *Philone et textu Hebr.* omissum est; in plurimis vero *versf. Latt. antiqu. Sabat.* exstat. Si initio hujus versus, το δε legitur, quod habent *Philo*, et LXX., praeter edit. *Compl.*, καὶ hoc loco non supervacaneum videtur; Si vero priori loco cum edit. *Complut.* καὶ το legere velis, posterius καὶ ante exei εν commode, ut fit in *Compl.*, omitti poterit.

versf.

vers. 13. *Philo*, οὗτος κυκλοῖ τὴν γῆν. LXX. οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν. quae *textui Hebr.* perfecte conveniunt. *Philo* certe in LXX. κυκλοῖ legisse videtur: licet enim v. II. iterata vice cum LXX. ὁ κυκλῶν. habeat, hoc tamen loco totidem, κυκλοῖ exhibet, quam etiam *Philonis* lectionem confirmat illa apud *Sabat. antiqua vers. Lat.*, in qua per: hoc circuit redditur. — Vocem πᾶσαν, hoc loco omissam, ipse *Philo* supplet p. 52.

vers. 14. *Philo*, MS. *Alex.* et ed. *Compl.* τῶν ὁ, προπορευομενος. *Romana* vero et *Ald.* edd., πορευομενος. — *Philo*, οὗτος ὁ ευφρατης. quae forsitan vera fuerit lectio τῶν ὁ: *Romana* enim et *Ald.* edd., ὁ ευφρατης. MS. vero *Alex.* et ed. *Compl.* ut et *Philo* p. 53. οὗτος ευφρατης habent, et οὗτος in *Hebr.* נהר fundatum est.

vers. 15. *Philo* Lib. cit. p. 56. ὃν ἐποίησε. LXX. ὃν ἐπλάσει. *Philonem* in suo τῶν ὁ exemplari, ὃν ἐποίησε legisse, e contextu ejus manifestum est, et cum illo conveniunt *Versiones Latinae*, praeter unam, omnes, a *Sabat.* allatae, qui fecit legentes. Lectio igitur *Philonis* praefenda videtur, praecipue, cum etiam MS. *Oxonienſe* τῶν ὁ, teste *Sabatier.*, ἐποίησε habeat, et vulgata lectio τῶν ὁ, ὃν ἐπλάσει. e verbis versus 8. τὸν ἀνθρώπον, ὃν ἐπλάσει. huc derivata videatur. Quae si ita se habeant, ipsi *Alexandrini* interpretes in *textu Hebr.* duo verba, הַשׁוֹרָשׁ in

Bibliis nostris omiffa, legerunt. — της τρυφης, quod in *Rom.* et *Compl.* edd. των ο, nec non apud *Hieronimum* (t), post παραδεισφ invenitur, in *Philone*, verff. *Latt. Sabat.*, MS. *Alex.* et ed. *Ald.* των LXX. omittitur, sed infra *Gen.* III, 22. in his etiam exstat.

verf. 16. φαγεσαι *Philonis Lib. I. Allegor.* p. 57. certe vitiofum est: *Cel.* enim *Mang.* in MSS. *Med.* et *Trin. Philonis*, βρωσει φαγη, quod habent LXX, invenit; et ipse *Philo* p. 58. hunc locum, iisdem profus, ac LXX. verbis affert, ubi praeterea haec addit de LXX. „εμονον δε φησι, φαγη, αλλα και, βρωσει.” *Verff. Latt. Sab.* edes ad escam, esca edes. cet., quae omnia lectionem των ο, cum Hebr. verbo ingeminato convenientem, confirmant.

verf. 17. *Philo*, τε ειδειναι γνωσον καλε και πονηρα. LXX. τε γνωσκειν καλον και πονηρον. Corruptus

---

(t) In *Lib. cit. Oper. Tom. III. p. 308.* haec habet: *Pro*, voluptate, in *Hobraeo* habet, EDEN. Ipsi igitur nunc (quod non supra fecissent v. 8. et 10.) septuaginta, EDEN, interpretati sunt, voluptatem. *Symmachus* vero, qui florentem paulo ante *Paradisum* (v. 8. παραδεισφ ανθηρου) transtulerat, hic posuit, εν τφ παραδεισφ της ακτης (της ακτης, e tribus MSS. substituit *Cel.* *Vallarsius* in not. ad h. l. pro vulgata lectione *Symmachi*, της αλης, quam antea jam *Drusius* in, αλωεννη mutare voluit) quod et ipsum, amoenitatem et delicias sonat.

ruptus videtur hic locus *Philonis* e praecedenti vers. 9., ubi et *Philo* et LXX. τὰ εἶδεναι γινωσκον καλὰ καὶ πο-
 νεῖα legunt: licet enim textus Hebr. hodiernus utro-
 que loco eadem verba, הרעת טוב ורע, ex-
 hibeat, adeoque forsan aliquis *Philonem* hoc loco
 ipsum textum Hebraicum transtulisse diceret; sunt
 tamen rationes, quae contrarium suadeant: Primo e-
 nim praecedenti et consequenti textui *Philonis* mani-
 festa adeo inhaeret nota corruptionis, ut hic quoque
 locus in depravationis suspicionem facile cadere queat.
 Praeterea vero ipse *Philo* p. 59. cum LXX. exacte con-
 sentit, quos textum Hebr. hoc loco aliter, quam supr.
 v. 9. transtulisse, vel exinde patet, quod *versf. Latt.*
Sabat. lectionem τῶν ὁ v. 9. τὰ εἶδεναι γινωσκον *scien-*
tiae dignoscendi, versu vero 17. τὰ γινωσκειν *cogno-*
scendi verterint. Has igitur ob causas, sed non ob
 MSS. *Cel. Mangei*, cum nullius MS. lectionem indi-
 caverit, hunc *Philonis* locum, secundum textum ipsius
 p. 59, τοῖς ὁ conformem reddendum putaverim. — *Phi-*
lo ε φαγεσαι. LXX. ε φαγεθε απ' αυτε. Sed ipse
Philo p. 59. expresse indicat, se ε φαγεθε in LXX.
 legisse, ubi etiam quoad cetera cum interpretibus A-
 lexandrinis concordat; nisi quod εξ αυτε pro απ'
 αυτε exhibeat. — ὅτι εν ἡμερα, ἡ φαγη. Etiam
 haec lectio *Philonis* certissime vitiosa, atque secun-
 dum MS. *Med.*, a *Cel. Mangelo* allatum, versioni τῶν
 ὁ conformanda est. Fieri forsan potuit, ut Lector,
 Librarius

Librarius, vel editor Operum *Philonis*, hoc dictum e Bibliis Hebraicis, ubi Deus Adamum solum, Eva nondum creata, alloquitur, emendaverit. Quod vero etiam antiqua *ζωνη* verba haec in plurali exhibuerit, ex *antiquarum vers. Latt. Sab.* et *Irenaei* p. 320. convenientia, ipsiusque *Philonis* testimonio p. 59. certo constat. — Ad finem versus MS. *Alex.* pro *φαιγετε των* LXX. *φαγεθε* legit, quod supra in reliquis etiam editionibus exstat. Apud *Irenaeum* denique p. 344., minima a LXX. differentia, hic locus sic legitur: *η δ αν ημερα φαγητε, θανατω αποθαιετε.*

vers. 18. Licet inter textum hodiernum *Philonis* *Lib. II. Allegor.* p. 1087. et *των ο* nulla conspiciatur differentia, nobis tamen orta est suspicio, annon in suo *των ο* exemplari *ποιμνω* in singulari legerit? Sic enim habet p. 1088. 1089. Praeterea, si in textu *των ο*, *ποιμνωμεν* invenisset, etiam hoc loco, ut in dicto, *Gen. I, 26. Lib. de Opif. Mundi* p. 16. *Lib. de Confusione Linguarum* p. 344. et *Lib. de Profugis* p. 460., in verbo plurali emphasin quaesiturus fuisse videtur. Accedit, quod ipse textus *Hebr.* hoc loco verb. sing. *העם* altero vero loco verbum plural. *העם* exhibeat. Certe igitur lectio *Philonis*, *ποιμνω*, licet *τοις ο* et *antiquis Vers. Lat. Sabat.* contraria, attentione digna videtur.

vers. 19. *Philo* Lib. cit. p. 1089. in voce *ετι*, quae in LXX. et *antiqu. versf. Lat. Sab.* invenitur, in Hebraicis vero omnino omiffa est, *emphasin* quaerit, Pag. 1090. verba *τι καλεσει* idem significare vult, ac *δια τι καλεσει*, ut sententiam moralem exinde elicere queat, quae vero explicatio, textui Hebraico et totius sermonis connexioni contraria, ut et *emphasis*, e voce *ετι*, in Hebraicis omiffa, eruta, *Philonem textum Hebraicum* hoc loco haud consuluisse, ostendunt. — Pro *εαν των* LXX. *Philo* et *ed. Compl. an* habent. Lectio, *εαν*, utpote quae paulo rarior sit (*v*), praeferenda videtur. Haud equidem ignoramus, *S.V. Ernestium* (*x*) *Xenophonti*, imo *Atticis* in univ-
ersum, hanc loquendi rationem abjudicasse; At vero, *Alexandrinis* interpretes ad *Atticae* venustatis normam minime exigendos esse, quisque harum rerum peritus facile concedet. Accedit, quod etiam quoad *Atticos* scriptores, si a tanto Viro ea, qua par est, modestia, dissentire nobis liceat, haud satis certum videatur hoc summi Viri effatum: Contrarium enim

(v) Apud LXX. enim nullibi, nisi Gen. XXX, 33. et *Danielis* I, v. 13. και εαν φανη η οψις ημων διατετραμμενη παρα τις αλλης νεανισκος τις εδιοντας απο τε βαβυλωνικης δειπνης, κθως εαν θελης, ετω χρηται τοις παιτισιν. ex editione illa *Romana*, quae hoc ipso anno, a Codice *Chifiano* expressa, prodit, occurrere meminimus.

(x) In nupera *Memorabilium Xenophontis* editione, p. 151.

enim suadent loca *Lyfiae* (y): *Ανεστε, ω ανδρες δικασαι, οτι περι αμφοτερων κειται, και οσοι εαν μαχηθησθε εις τειπισω αναχωρησωσι, και οσοι αν εν τη πεζη εργατιη μη παρωσι,...* et *Aeschinis* (x): *Περι δε της αλλησ κατηγορικησ δασομαι υμων, ω ανδρες, εαν τι παραλιπω, και μη μνησθαι, επρωτων με, και δελαν ο, τι εαν ποθητε με αιεσαι ...* — Pro autw in fine versus, MS. *Alex.* autw habet, et *Verff. Latt. Sabat.* hoc est nomen ejus;

vers. 21. *Philo* l. c. p. 1091. 1093, LXX. et *Verff. Latt. Sab.* nullum κυριος ante ο Θεος exhibent; sola igitur auctoritate *textus Hebraici*, qui יהוה ante יהיה habet, suum: X κυριος in textum των ο inferere haud debuisset *Cel. Grabijs* (a). *Philo* p. 1094. pro ανεπληρωσε. των LXX, ανεπληρα habet; quod vero, quasi in transitu et festinatione dictum, nullius est momenti.

vers. 23. Non solum *Philo* p. 1094. sed etiam *Clemens Alexandrinus* p. 227. vocem των LXX, οσεν, quam *Cel. Grabijs*, tanquam post *Adamantii* aevum in textum των ο insertum, uncis [ ] inclusit, exhibent; imo etiam in *Hexaplis Cel. Montfauconii* τοις ο tribuitur lectio

(y) p. 521. ed. *Reiskii*.

(x) p. 192. ed. *Reiskii*.

(a) cf. ea, quae supr. in *Exercit. praelim.* p. 15, et infr. ad *Genes. VI*, 8. diximus.

lectio, *οσων*, nullo signata asterisco; ita ut minus fundata videatur *Cel. Grabii* de hac voce conjectura, quam nullis praeterea Patrum auctoritatibus, aliisque argumentis confirmavit. — Pro *ωσεων των* LXX. *Philo* saepius cum *Aquila* *ωσων* habet. — In fine versus editio *Compl. Hebraicum* *רמי*, quod in reliquis *των ο* edit., et forsitan etiam in *Philone* (b) omittitur, exhibet.

vers. 24. Quod *Philo* p. 1096. pro *ἐνεκεν των* LXX. *ἐνεκα* habeat, eo minoris est momenti, cum ipse p. 653. (c) cum LXX. conveniat. — LXX. *των πατερα αυτε και την μητερα αυτε*. MS. vero *Alexandr. του πατερα αυτε και την μητερα αυτε*, bis repetito pronomine *αυτε*, legit. Cum autem *Philo* p. 1096. plurimaeque *Versf. Latt. Sab.* utrumque pronomen omitant, et ipsa *των ο* exemplaria varie inter se differant, et praeterea ejusmodi pronomina in *Grabiana των ο* editione saepe asteriscis notata, adeoque ex Hexaplis interpolata conspiciantur; annon igitur fieri potuit, ut ad normam textus Hebr., *את - אביו ואת - אמו*, in MS. *Alexandr.* utrumque suffixum, in reliquis vero

των

(b) Nam *αυτη* illud, cui *Philo* p. 1095. significationem emphaticam tribuit, potius prius, in omnibus *των ο* edit., ante *κληθεσθαι* obvium, quam posterius, in omnibus, praeter *Complutensem*, desideratum, fuisse videtur.

(c) Oper. Tom. II. ed. Mang.

των ὁ editt. unum tantum post πατερα, ex Hexaplis interpolatum fuerit? Attamen cum ipse quoque *Philo* p. 635. (d) post πατερα pronomen αυτε habeat, et quaedam etiam *Verff. Latt. Sab.* pronomina promiscue exprimant, nil certi statuere ausim. — Pro προς την γυναικα των LXX, MS. *Alexandr.* et editio *Ald. τη γυναικι* legunt, quibuscum convenit illa *Verf. Lat. Sab.*, quae habet, uxori suae.

verf. 25. *Rom.* et *Compl.* των ὁ editt. cum hoc dicto caput III. Geneleos incipiunt, quibus suffragatur *Philo* p. 1096. ubi haec verba cum sequentibus archifimo nexu cohaerent.

Cap. III. v. 1. *Philo* p. 1107. pro ν. των LXX. et *verff. Latt. Sab.* εστιν habet, et των ante θηριων της γης omisit; hae vero diversitates e circumscriptio-
ne vel negligentia forsan *Philonis* ortae, nullius fere momenti esse videntur.

v. 8. *Philo L. III. Allegor.* p. 60. και εκρυβη. LXX. vero, ut et *Philo* p. 61, εκρυβησαν. — τα ξυλα in *Compl.* et *Aldin.* των ὁ editt. librariorum, ut videtur, vitio omissum est; in *Rom.* enim ed. et MS. *Alex.*, in textu Hebr. in *Verff. Latt. Sab.* et in *Philone* exstat.

verf. 9.

(d) l. c.

vers. 9. 10. *Philo* p. 69. κυριος, quod in sola *Ald.* των
 ó ed. deest, ante ó Θεος exhibet — *Αδαμ* ante *παι*
 omissum est in ed. *Compl. Philone, Versione textuali*
Sabat. et ipso textu *Hebr.* — Praeterea sola *Com-*
pl. edit. in sequenti versu 10. ubi reliquae των ó editt.
και ειπεν αυτω habent, pro voce αυτω substituit
Αδαμ. Inter *Versf. Latt. antiqu.*, a *Cel. Sabat.* in no-
 tis ad v. 9. et 10. allatas, *septem* ad vers. 9. legunt:
Adam! ubi es? una vero: *ubi es Adam?* ad vers. 10.
textualis: et dixit ei: una in nota: *respondit ergo A-*
dam: una: et dixit illi: duae vero: *et dixit:* Cum ve-
 ro textus *Hebr.* v. 9. וַיִּמְרָא לְרֵי אָדָם legens, vocem
Αδαμ ante *παι* omittat, et vers. 10. וַיִּמְרָא אֶת-קַיִן
 habens, nec αυτω nec *Αδαμ* post *και ειπε* agnoscat,
 forsitan rem nobis ita concipere possumus: Si vera an-
 tiquae editionis *κοινης* lectio haec fuerit, vers. 9. *και*
εκαλησεν ο θεος τον Αδαμ και ειπεν αυτω; παι ει.
 v. 10. *και ειπε; της φωνης . . .* facillime fieri po-
 tuisse videtur, ut vox *Αδαμ*, vitio librariorum repe-
 tita, et in quibusdam exemplaribus, ut in *Rom.*, *Grab.*
 et *Ald.* των ó editt. ante *παι ει*, in aliis vero, ut in
 edit. *Compl.* post *και ειπε*, vox vero αυτω simili mo-
 do in *Rom. Grab.* et *Ald.* editt. post *και ειπε* inserta
 fuerit. Vocem αυτω quod attinet, accedit etiam
Cel. Sabatieri auctoritas, qui illam in ipso quodam
 των ó exemplari, quod vero non nominavit, omif-
 sam esse animadvertit.

v. 10. *Philo* p. 70. ut supra v. 8. ita et hoc loco cum LXX. της φωνης, MS. vero *Alex.* utroque loco την φωνην habet. *Verfio Lat. textualis Sab.* sic: vocem tuam audivi ambulantis, quae, si in LXX. της φωνης legisset, aliter tamen latine vertere haud potuisset. — Vox περιπατητος, ut in *Verff. Latt. Sab.* ita et in omnibus των ό editit. obvia, vitiosa et forsan e vers. 8. orta videtur, in *Philone* enim l. c. MS. *Oxon.* των ό, quod contulit *Sabatierus*, ipso textu *Hebr.* et plurimis *Verff. Lat. Sab.* omissa est. Hinc etiam uncis illam inclusit *Grabius*, quam oq̄timo jure penitus delere potuisset.

vers. 13. Etiam si *Philo* p. 71. cum MS. *Alex.* et editione *Compl.* των LXX. plurimisque *Verff. Latt. Sab.* vocem κυριος ante ό Θεος, in *Romanam* et *Ald.* των ό editit. ex *Hexaplis*, ut videtur, ad *Hebr.* יהוה exprimendum insertam, omiserit, illam tamen *Grabius* in suam των ό edit. recepit. Post κα ειπε in solo *Philone* omiff. est γυνη.

v. 14. *Philo* p. 72. et *Irenaeus* p. 221. verba, των επι, ante της γης omittunt, quae etiam causa fuisse videtur, cur ea *Grabius* uncis incluserit. — *Philo* l. c. p. 82. et 90. ab *Hebr.* textu discrepans pronomen σε post σηθει omittit; verba vero, κα τη κοιλια, quae *Hieronymi* jam tempore (e) in *Hebraicis* defide-

(e) *Hieronymus* in *Quaest. Hebr.* ad h. l. *Oper.* Tom. III.

desiderabantur, exhibet. — Pro *φαγη* legit *φαγεσαι*. — Cum *Philone*, vocem, *σε*, quod attinet, consentit *Compl.* των *ó* editio, quae etiam voces *κτινων* et *θρηων* inverso ordine ponit. Vulgata vero των LXX. lectio, των κτινων . . . των θρηων . . ., cum *Philone* et *Irenaeo* ll. cc. et, si *Alexandrinorum* interpretandi morem spectes, cum textu quoque *Hebraico* convenit. LXX. enim, ubi in constructione *Hebraica* בהמה et חית השרה sive חית הארץ simul occurrunt, illud saepissime κτινη hoc θρηα vertere solent (*f*).

v. 15. *Philo* p. 73. et 95. και τε σπερματος αυτης. LXX. vero και αναμεισον τε σπερματος αυτης habent. *Plurimae Versf. Latt. Sabat.* et *Irenaeus* p. 318. cum *Philone*; aliae vero *Versf. Latt. Sabat.* et *Irenaeus* p. 287. cum LXX. conveniunt, quorum igitur lectio, textui *hebraico* congrua, retinenda videtur.

v. 16. *Philo* p. 97. et 98. cum LXX. τον συναγωγμον. *Compl.* vero editio plurimaeque *Versf. Latt. Sab.* cum *Hebraico* convenientes, τις συναγωγμης habent. — *Philo* p. 101. pro τεξηη, τεξεις legit. — Pro-
nomen

p. 309. Ventrem septuaginta interpretes addiderunt; caeterum in *Hebraeo* pectus tantum habet.

(*f*) cf. *Trommii Concord.* LXX. Tom. II. p. 752-931.

nomen $\sigma\alpha$ post $\tau\omicron\nu\ \alpha\nu\delta\rho\alpha$ omissum est in Hexaplis *Montfauconii* sine nota, utrum vero vitiose, an auctoritate MS. cujusdam, nescio; omnes enim $\tau\omicron\nu\ \delta$ editt. *Verff. Latt. Sabat.* et *Philo* l. c. suffixum Hebr. exhibent.

v. 17. *Philo* p. 102. $\epsilon\iota\pi\epsilon\nu\ \delta\ \theta\epsilon\omicron\varsigma$. Vox autem $\delta\ \theta\epsilon\omicron\varsigma$ in LXX, text. *Hebr.* plurimisque *Verff. Latt. Sab.* quarum tamen *duae*: *dixit Deus, una: dixit Dominus*, legunt, omissum est. — $\tau\epsilon\tau\epsilon\ \mu\omicron\nu\epsilon$ ante $\mu\eta\ \phi\alpha\rho\gamma\epsilon\nu$, a solo *Philone* h. l. omissum, ipse infra p. 106. exhibet. — $\epsilon\phi\alpha\rho\gamma\epsilon\varsigma$, quod post $\alpha\pi'\ \alpha\nu\tau\epsilon$ in LXX. exstat, uncis includit *Grabi*us, forsan motus auctoritatibus, quas postea attulit *Sabatierus*, qui exemplar aliquod $\tau\omicron\nu\ \text{LXX. } \alpha\pi'\ \alpha\nu\tau\epsilon$ sine $\epsilon\phi\alpha\rho\gamma\epsilon\varsigma$, unamque versionem latinam . . . *ne ederes ex eo, maledicta* . . . legere testatur; praetereaue testimonium *Augustini* (g) affert, ubi multos *Codd. Latt.* omnia verba, $\alpha\pi'\ \alpha\nu\tau\epsilon\ \epsilon\phi\alpha\rho\gamma\epsilon\varsigma$, omisisse commemorat. *Philonem* autem non solum, $\alpha\pi'\ \alpha\nu\tau\epsilon$, sed etiam $\epsilon\phi\alpha\rho\gamma\epsilon\varsigma$ in suo $\tau\omicron\nu\ \delta$ exemplari legisse, non solum e p. 102. ubi lectionem, $\alpha\pi'\ \alpha\nu\tau\epsilon\ \epsilon\phi\alpha\rho\gamma\epsilon\varsigma$, integram affert, sed praecipue e p. 106. ubi praecedentia verba, $\tau\epsilon\tau\epsilon\ \mu\omicron\nu\epsilon\ \mu\eta\ \phi\alpha\rho\gamma\epsilon\nu$, a proxime sequentibus, $\alpha\pi'\ \alpha\nu\tau\epsilon\ \epsilon\phi\alpha\rho\gamma\epsilon\varsigma$, sejungit, manifestum est.

v. 19.

(g) Lib. I. Locut. Tom. III. part. I. col. 326.

v. 19. *Cel. Mangeus, Benzelio* duce, in *Philone* p. 107. post *προσωπια* *σε*, verba, *φαγεσαι τον αρτον* *σε*, quae in textu Hebr. omnibus *των ο* editi. et *Verff. Latt. Sabat.* exstant, supplevit, et quidem haud injuria; *Philonem* enim haec verba in LXX. legisse, ex ipsius contextu proxime sequenti, ubi inter *χορτον* et *αρτον* distinguit, manifestum est. — *Philo* l. c. *μεχρι αποσρεψεις*. LXX. vero *εος τε αποσρεψαι* *σε*, quae proxime cum Hebr. *כי שרבך* conveniunt.

Cap. VI, v. 8. *Philo* p. 75. cum LXX. *εναυτιον*. *Compl.* vero editio et ipse *Philo Lib. Quod Deus sit immutabilis* p. 306. *εναυτι* habet. — *Philo* l. c. p. 308. *παρα κυριω Θεω* et p. 304. *παρ αυτω* habet; hae vero differentiae e circumscriptione ortae videntur, dum aliis locis, in indice *Mangeano* allatis cum LXX. legat: *εναυτιον* sive *εναυτι κυριω τε Θεω*. Textus autem *Hebr.* pro Graecis, *κυριω τε Θεω*, unicam modo vocem *יהוה* exhibet; id quod conjecturam, quam supra proposuimus, de voce *κυριω* saepissime in LXX. ex Hexaplis interpolata, multo certiore reddidit; ipsos nempe Alexandrinos interpretes voces *Hebr.* *יהוה* et *אלהים* tanquam synonyma promiscue modo per *κυριω* modo per *ο Θεω* transtulisse, tam ex hoc loco, ubi *Hebr.* *יהוה ο Θεω* verterunt, quam ex *Gen. XXXVIII, 7.* ubi pro *יהוה* priori loco *κυριω*, posteriori vero *ο Θεω* posuerunt, nec non

ex multis aliis locis (*h*) abunde manifestum est. Aptè igitur Hebraica, יְהוָה אֱלֹהִים, per unicum ὁ Θεός explicare potuerunt; Licet haud praefracte negaverim, interdum forte etiam ab ipsis utraque verba, κυριος ὁ Θεός, conjunctim posita fuisse. Postea vero *Origenes* vel alii Bibliorum interpretes Christiani, uno vel altero loco hoc factum fuisse videntes, aut semper ita fieri debere opinati sunt, aut vocem κυριος, nomen usitatissimum *Jesu Christi*, ut synonymum τὸ ἰεὺς יהוה, quod soli Deo aeterno competat, quam saepissime usurpare voluerunt. Hinc igitur fieri potuit, ut vocem κυριος, sive ex ingenio, sive ad normam recentiorum versionum Graecarum, quae saepe κυριος ὁ Θεός legunt, in Hexaplari τὸν ὁ editione ante ὁ Θεός cum ✕ semper suppleverit *Origenes*; imo non illis solum locis, ubi in Hebraicis exstarent duae voces, אֱלֹהִים, sed etiam hoc loco et infr. Gen. XXIX, 31. ubi non nisi una vox יהוה invenitur.

Cap. IX, v. 21. *Philo* non solum *Lib. II. Allegor.* p. 1098. ubi e circumscriptioe ortum videri poterat, sed etiam *Lib. de Plantatione Noe.* p. 233. ubi haec verba, simul cum praecedentibus allata, e *Versione Alexandrina* excerpisse videtur, ἐπιε τὸ οὖνον ἔπιε; LXX. vero cum *Versf. Latt. Sabat.* et cum Hebr. וישת מן - היין, ἔπιε καὶ τὸ οὖνον.

Cap.

(*h*) quae vid. apud *Trommium* Tom. II. p. 940. 944.

Cap. XII, v. 1. $\delta\omega$ illud, vel ex correctione *Cel. Benzeli* $\delta\omega\sigma\epsilon\iota$, quod *Philo* habet *Lib. III. Allegor.* p. 76. pro $\delta\epsilon\iota\zeta\omega$ των LXX, e circumscriptione ortum videtur; aliis enim locis ipse quoque $\delta\epsilon\iota\zeta\omega$ habet; praecipue *Lib. de Migratione Abrahami.* p. 394. ubi Deum Abrahamo $\delta\epsilon\iota\zeta\omega$, non vero $\delta\epsilon\iota\kappa\upsilon\sigma\upsilon\mu\iota$, adeoque nec $\delta\omega\sigma\omega$, dixisse indicat. — Initio *Libri cit.* p. 388. et *Lib. Quis rer. Divin. haeres* p. 520. totum hunc versum attulit, ubi illud praecipue notandum videtur, quod *Philo* utroque loco, cum MS. Alex. των LXX. conveniens, verba $\kappa\alpha\iota$ $\delta\epsilon\upsilon\sigma\omicron$, in reliquis των $\acute{o}$ edit. obvia, et in *Versf. Latt. Sabat.* varie: et *va-de*, et *veni*, translata, cum *textu Hebr.* omiserit.

Cap. XIV, v. 18. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 75. et 76. iteratis vicibus $\pi\rho\sigma\phi\epsilon\rho\epsilon\iota$ habet, ita ut pro $\epsilon\zeta\eta\upsilon\epsilon\gamma\kappa\epsilon\upsilon\epsilon\upsilon$ των LXX, pro quo ed. *Compl.* $\epsilon\zeta\eta\upsilon\epsilon\gamma\kappa\epsilon\upsilon\epsilon\upsilon$ αυτων exhibet, $\pi\rho\sigma\sigma\epsilon\upsilon\epsilon\gamma\kappa\epsilon\upsilon\epsilon\upsilon$ legisse videatur. Vox vero editionis *Compl.* αυτων, quae non minus, quam αυτες ex interpolatione Hexaplari alias saepissime inserta est, etiam hoc loco, ubi in ipso *Hebr. textu*, nec non in *Versf. Latt. Sabat.* quae tantum per *protulit* reddunt, deest, ejusmodi interpolationis ortum debere videtur. — *Philo: ιερευς τε υψισυ.* LXX. cum *Hebr. ιερευς τε δευς τε υψισυ*, in *Ald.* vero edit. posterius τε omisissum est.

vers. 22. et 23. Etiam si *Philo* Lib. c. p. 65. hos versus circumscripserit, ex hujus tamen loci cum alio, *Lib. de Tentulentia* p. 255. ubi dicta haec Biblica integra attulit nosser, collatione, quid in suo των ό exemplari legerit, satis patet. *Philo* nempe utroque loco vocem ευρισκος, quae in *Rom.* et *Ald.* των ό edit. ante ό θεος exstat, in *Compl.* vero edit. MS. *Alex.* et *Verff. Latt. Sab.* inter quas etiam est locus *Irenaei* p. 233. o-mittitur, non exhibet. *Grabi*us vero pro more suo illam, licet aperte ex interpolatione ortam, in suam των ό edit. minoribus litteris inferuit. — Pro σφαιρω-τηςος *Romanae* et *Ald.* των ό edit., *Compl.* edit. vitiose legit σφαιρωτηρος, sed MS. *Alex.* cum *Philone* utroque loco: σφαιρωτηρος; quae vox alias a LXX. interpretibus pro parte candelabri, quae in sphaerae formam facta erat, ponitur (i). — Pro επλαστισα sola *Compl.* edit. legit. επλαστισα. — *Philonis* τον ορωντα pro τον αβραμ LXX. interpretum e circumscriptione ortum videtur. Solet equidem *Philo* nomen Jacobi, Ισραηλ, alias per τον ορωντα τον θεον explicare; Cum autem ipsi Alexandrini interpretes Hebraicum הויה (h), vel in constructione plena הויה-הויה (l), prophetam, τον ορωντα vertere soleant, et ipse etiam

(i) Exod. XXV, 31. sqq. XXXVII, 18. sqq.

(k) vid. *Trommii* Concord. Tom. II. p. 143. 2. הויה.

(l) Paralip. IX, 29.

etiam *Philo*, Lib. c. p. 63. pro *Ἰσραηλ των LXX*, non *τον ὄρωντα τον Θεον*, sed tantum *τον ὄρωντα*, et *Lib. de Migratione Abrahami* p. 394. *τον ὄρωντα*, *Ἰσραηλ* ponat, nulli nubium esse potest, quin *Philo* etiam verbum *τον ὄρωντα* omnino pro propheta posuerit; quidni igitur hoc loco *Arahamum τον ὄρωντα*, prophetam, dicere potuerit? praecipue, cum *Gen. XX, 7.* nomen Prophetae ei tribuatur. Quod si ita se habeat, minus fundata est conjectura *Cel. Mangei* de textu *Philonis*, et hoc loca et p. 63, textui *των ὀ* conformando.

Cap. XV, v. 5. *Philo Lib. c.* p. 68. aliisque in indice *Mangeano* allatis locis, vocem *αυτω των LXX*, quam tamen plurimae *Verss. Latt. Sab.*, et dixit ei legentes, exhibent, verbaque MS. *Alexandrini*, *προς αυτον*, quas una quoque *Versio Lat. Sab.*, et dixit ad eum vertens, sequitur, textui Hebraico convenienter penitus omisit. *Philonis* igitur testimonio valde confirmatur opinio *Origenis*, qui his verbis *των ὀ*, utpote quae in Hebraicis omitteretur, obelum ÷ signum reprobationis praefixit. — Quae *Philo* habet *Lib. Quis Rer Div. Haeres.* p. 492. *προσαγαγων δε αυτον εξω φησιν*, mera sunt circumscriptio textus *των ὀ*, *εξαγαγεν δε αυτον εξο*, καὶ εἶπε, quem ipse p. 68. unico *δε* omisso accurate exhibet. — *δη* post *αναβλεψον των LXX*. in *Compl. editione*, *Verss. Latt. Sab.* omnibusque *Philonis* locis, ut videtur, haud immerito omittitur; nisi forsan *Hebraico* *נס* respondere posset.

— *Philo*

— *Philo Lib. c. p. 492.* pro *εαν δυννηση των LXX.* et *εαν δυνη MS. Alex., εαν δυνηθης* legit, verbaque *και ειπεν*, ante *ουτος εσαι* in LXX, omisit. Ultimam hanc lectionem quod attinet, trifaria varietate inter se differunt *Verff. Latt. Sab.* Aliae nempe, cum LXX, *et dixit*, habent; plurimae vero, cum textu *Hebraico*, *et dixit ei*. Duae denique, cum *Philone* convenientes, et *Hebr. ויאמר לו*, et *Graec. και ειπεν*, penitus omiserunt.

Cap. XVII, v. 15. *Philo Lib. III. Allegor. p. 101.* verba *των LXX, το ονομα αυτης*, post quae sola *Compl.* editio *ετι* supplet, penitus omisit; vulgata autem lectio *των ο* quae etiam apud Hieronymum (*m*) invenitur, eo potius retinenda videtur, cum ipse textus *Hebr.* vocem *שמה* exhibeat, omnesque *Verff. Latt. Sab.* cum LXX. convenientes, non appellabitur nomen eius *Sara* legant, cum denique *Philo* locutionem mere *Hebraicam, το ονομα αυτης*, vel negligentia vel studio facile omittere potuerit, eadem omnino ratione, qua *Hieronymus* l. c. *Hebraica* vertit: *Sarai uxorem tuam non vocabis e a m . . .* pro, non vocabis

bis

(*m*) Signanterque, inquit *l. not. sq. cit. p. 332.*, non ut in *Graeco* legimus: . . . non vocabitur nomen eius *Sara*; in *Hebraeo* habetur? . . . non vocabis nomen jus *Sarai*.

bis nomen ejus. — In Romana vero των ὁ editio vox αλλα ante σαρρα, quae, Hebraico שׂ respondens, in omnibus reliquis των ὁ edit. omnibusque *Verff. Lat. Sab.* et denique etiam in *Philone* l. c. invenitur, supplenda est. — Porro differentia inter *Philonis*, σαρρα αυτης εσαι το ονομα, et LXX. interpretum, σαρρα εσαι το ονομα αυτης, minime videtur. Sola vero *Alcina* των ὁ editio pro σαρρα vitiose σαρα legit. Licet enim *Hieronymus* (*nm*) discrimen nominum, quae uxori *Abrahamae* competere, non in reduplicatione litterae R, sed in differentia litterarum *Hebraicarum* שׂ et שׂ in fine vocis, confluisse acriter disputaverit, contraria tamen sententia, cui etiam assentiuntur *Justinus Martyr* (*n*) et *Sulpicius* *Sz.*

(*nm*) In *Quaest. Hebr. ad h. l. Oper. Tom. III. p. 331.* *Errant*, inquit, qui putant, primum *Saram* per unum R scriptam fuisse, et postea ei alterum R. additum, et, quia R apud Graecos centenarius numerus est, multas super nomine ejus ineptias suspicantur: quum utique, utcumque volunt, ei vocabulum commutatum non Graecam, sed Hebraeam debeat habere rationem, quum ipsum nomen Hebraicum sit . . . *SARA* igitur primum vocata est per *SIN, RES, FOD*: sublato igitur *FOD*, i. e. F elemato, addita est *HE* littera, quae per *A* legitur, et vocata est *SARA*. Causa autem ita nominis immutati haec est, quod antea dicebatur, princeps *mea*, minus tantum domus materfamiliae: postea vero dicitur absolute princeps.

(*n*) In dialogo cum *Tryphone* p. 340. *Oper. ed. Colon. 1686*: „Αλλα δια τι μιν εν αλφα πρωτω προσετιθη το Αβρααμ ονοματι θεολογεις, και δια τι εν ρω το σαρας ονοματι.

Severus (ο), ductos fuisse Alexandrinos interpretes, vel ipsa Aldina των ό editio fuadet, quae neque primo loco, cum Hebr. ירש, סאראי, sed cum reliquis των ό editt. *Philone* et *verff. Latt. Sab.* סארא habet, adeoque etiam altero loco cum iisdem סארה habere debuisset: Hic enim non de vera nominum uxoris *Abrahamae* etymologia, sed de vero textu των LXX. fermo est.

v. 17. *Philo* p. 101. pronomen αυτε post επι προσωπον των LXX, cum MS. *Alex.* omittit, quod tamen *Cel. Grabius* minoribus litteris in suam των ό edit inferuit. — LXX. και εγελασε, και ειπεν εν τη διανοια αυτε. *Compl.* vero editio, και εγελασε, και ειπε τη διανοια λεγων. *Philo* denique l. c. pluribusque aliis locis sic legit: και εγελασε, και ειπε. quasi verba, τη διανοια αυτε, in illo, quo utebatur, των ό exemplari, omnino desiderarentur. Quod vero *Philo* etiam τη διανοια, in LXX. legerit, ex ejusdem *Lib. de Mutatione Nominum* p. 1072. constat, ubi, postquam hoc dictum . . . ειπε τη διανοια; ει τω εκατοντα ετι &c. attulit, addit: μη τοινομισης, ω γεναιε, το ειπεν εχι τω σοματι αλλα τη διανοια προσκεισθαι παρεργως. et postea: τηγαρ διανοια, φησιν,

(ο) *Lib. I. Histor. sacrar. p. 18. ed. Vorstii: Tum ei (Abrahamo) atque uxori ejus adjectione unius litterae nomen immutatum.*

φισιν, ειπεν. Ex quibus igitur simul constat, *Philonem* non solum cum *Compl.* edit. et MS. *Alex.* nulum pronomen αυτη, post τη διανοια, legisse, sed etiam cum *textu Hebr.* vocem superfluum λεγων, in omnibus των ο edit. et *versf. Latt. Sabat.* obviam, omississe. — LXX. και ει η σαρρα . . . in *Philone* vero, omissum est ει, et in MS. *Alex.* Aldinaque edit. των ο, η. — *Philo* denique cum sola *Ald.* των ο edit. post verba, ενεννηκοντα ετων, vocem εσα supplet, quae eo potius in LXX. recipienda videtur, cum Hebraico בתהבא aliquo modo respondere queat; constat enim, *mulierem, nonaginata annos natam*, Hebraice dici *filiam nonagesimi anni*, quemadmodum quoque *Abrahamus* supra in hoc vers. de seipso dicat: הלבן מאה-שנה ילד-נמ filio centesimi anni nascetur? et alio loco (p) agnus anniculus a Mose dicatur בן שנה filius anni.

Cap. XVIII, 12. Quae *Philo* habet p. 101. και εγελασε τη διανοια και ειπεν, aut e circumscriptione, quae in hoc contextu *Philonis* manifesta est, aut e loco parallelo Gen. XVII, 17. vitiose orta videntur: Ipse enim *Lib. de Mutatione Nominum* p. 1070. cum LXX. accuratissime conveniens, hoc dictum ita exhibet: εγελασε δε σαρρα εν εαυτη λεγουσα. Praeterea etiam *Versf. Latt. Sab.* quae in *semetipsa* habent, lectionem

---

(p) Gen. XII, 5.

lectionem των ό εν έαυτη confirmant; ita ut nemini ex *Philone* oriri debeat suspicio, interpretes Alexandrinos verba Hebr. בקרבך Gen. XVIII, 12. et בלבך Gen. XVII, 17. utroque loco per eandem vocem τη διανοια explicasse; Quod tamen ita fieri potuisse ostendunt Syri Arabisque interpretationes: ille enim utroque loco per אד, hic per نغس reddunt.

v. 17. *Philo* Lib. III. *Allegor.* p. 66. cum LXX. μη κρυψω; *Rom.* vero et *Compl.* edit. ουμη κρυψω legunt. — εγω ante απο αβρααμ in sola *Compl.* edit. omissum est. — Porro *Philo* hoc quidem loco cum omnibus των ό edit. τα παιδοςμς, sed, quod notatu dignissimum est, *Lib. de verbis: Respuit Noe.* p. 281. hoc dictum ita exhibet: φιλον γαρ το σοφον θεω μαλλον η δαλον, παρ' ο κα σαφως επι Αβρααμ φασκει; μη επικαλυψω εγω απο Αβρααμ τα φιλαμς . . . *Philonem* igitur in LXX. τα φιλα pro hodierno τα παιδος legisse, manifestum est. Atque veram esse hanc *Philonis* lectionem plurimae suadent rationes: *Jacobus* Apostolus (q) de *Abrahamo*: „κα φιλος θες ειληθη” dicit. *Clemens Romanus* (r): „αβρααμ, inquit, ο φιλος προσαγορευθεις, πισος ευρεθη”. *Clemens Alexandrinus*
ite-

(q) *Jacobi* Epist. Cap. II, v. 23.

(r) In Epist. I. ad *Chorinth.* quem legimus in *Cottelerii* PP. Apostol. Vol. I. p. 153. ed. *Clerici.*

iteratis vicibus gloriosum hoc nomen *Abrahamo* tribuit: „Σαφεισατα γεν, inquit (s), ὁ κυριος δια τε αβρααμ διδασκει πατριδος . . . . και πλετε παντος καταφρονειν . . . . και δια τετο και φιλον αυτον ονομαζεν.” Et alio loco (ss) δια τετο, ὁ μεν, ηκουσεν φιλος. Et tertio denique loco verba *Clementis Romani* citans (t): και αβρααμ, ος δια πισω και φιλοξενιαν φιλος θεω, πατηρ δε τε Ισαακ προσηγορευθη.” Apud Arabes etiam *Abrahamus* modo خليل الله amicus Dei, modo خليل amicus, vocari solet. Huc denique pertinere videntur verba *Origenis* (v): „τε δε αβρααμ το ονομα ου Μουσης αναγραφει μονος, οικειων αυτον θεω, αλλα γαρ και πολλοι των επαδοντων δαιμονας χρωνται εν τοις λογοις αυτων τω, ὁ θεος αβρααμ, ποιοντες μεν δια το ονομα και την προς τον δικαιον τε θεω οικειοτητα”, et locus ille in *Libro Judith* (x), ubi *Vulgata* de *Abrahamo* haec verba, quae tamen in Graeco non inveniuntur, exhibent: „*Dei amicus affectus est*”. Verum enim vero, cum nullus alius exstet Bibliorum locus, ubi nomen illud, φιλος τε θεω, *Abrahamo* tribui-

(s) Paedagog. Lib. III. Cap. II. p. 259.

(ss) Lib. III. Cap. VIII. p. 27.

(t) Stromatum Lib. IV. p. 610.

(v) Lib. I. contra *Celsum* p. 17. ed. *Hoeschelii*.

(x) Cap. VIII. v. 19.

tribuitur, suspicio forsan haud immerito oriri poterat, in *hodierno textu Hebraico* Gen. XVIII, 17. inter אברהם et אשך excidisse vocem רחמי, quae ob similitudinem cum tribus ultimis litteris vocis praecedentis אברהם a librario minus attento facile omitti potuit. Quod vero *Hebr.* רחמי טז פילגז מז vertere potuerint Alexandrini interpretes, ex convenientia vocum *Chald.* רחם et *Syr.* رَحْمِي, quae *amicum* significant, imo etiam ex ipsa radice *Hebr.* רחם, quae Pl. XVIII, 2. et Prov. XXVIII, perinde ac *Arab.* رَحِمٌ et رَحِمٌ notionem *amandi* habet, et ab ipsis LXX. ll. cc. per ἀγαπᾶν translata est, satis constare videtur (y). Cum tamen omnes, praeter *Syriacam*, quae cum hodiernis τοις ὁ ἀγαπᾷ σου ἔχει (z), versiones Bibliorum antiquae, et ipse quoque

(y) Hanc quoque vocem *Job.* XXIV, 20. per *amicum* reddere voluit R. *Levi Gersonides*, non dissentientibus *Drusio* et ipso *Schultensio* in *Commentar.* ad h. l. *Jobi* p. 676. Etiam *Amos* I, 11. haec vocis significatio omnium aptissima videtur.

(z) Verba illa, τὸ παιδὸς μου, in hodiernum τὸν αὐτὸν textum ex alia versione Graeca irreplisse fere crediderim; Syrum, παιδὸς vertentem, decepti, ni fallor, ambiguitas vocis interpolatae παιδὸς, qua non pro *puero* solum, sed etiam pro *seruo* uti solent Graeci. Auctor vero versionis Graecae *puerum* forte intellexit, quam versionem vocis רחם profus dammare haud ausim, cum pro *puella* posita esse videatur haec vox *Jud.* V, 30.

quoque textus *Hebraico-Samaritanus*, cum hodierno *textu Hebr.* in eo convenient, ut nullum omnino cognomen *Abrahamo* hoc loco tribuant, nil certi statuere de *Hebraicis* ausim.

Cap. XXI, v. 12. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 106. *παντα αν οσα ειποι.* LXX. vero cum *textu Hebr.* *παντα οσα αν* (MS. *Alex. ean*) *ειπη σοι.* — Solum denique MS. *Alex.* inter *εσω* et *εναντιον σε* vocem *ρημα* supplet, quasi in *Hebraico* fuisset *ברך* post *ערי*, quod, si exstaret, haud incommodum sensum praeberet; cum vero desideretur, pro interpolatione habendum videtur *ρημα*, et vel omnino delendum, vel obelo saltem notandum.

Cap. XXII, v. 16. *Philo Lib. cit.* p. 98. pro *ενε-
νεν*, *ενενεν* habet et p. 99. *ενενα.* — Verba *δι' εμε*, quae supra v. 12. *Hebraico* *אני* respondent, hoc loco in ipso *textu Hebr.*, ut et in *Ald.* *των ο* edit. omiffa, *Philo* cum reliquis *των ο* editt. exhibet.

Cap. XXIV, v. 63. Etiamfi *Philo Lib. cit.* p. 63. cum LXX. legat: *αδολεχισαι εις σο πεδιον το προς δειλης*, aliae tamen rationes lectionem editionis *Compl. των ο: αδολεχισαι εν τω πεδιω προς δειλην*, eligere suadent; unica enim, quae ex illa *Philonis* et *των LXX.* lectione elici posse videtur, sententia haec foret, quod *Hebraica* *ערי תרמס* de occidentali pla-

ga agri, in quem egressus erat Jacobus, intellexerint Alexandrini (a). Cum autem vox Graeca *δειλη* non de plaga aliqua terrae, sed potius, ut alio loco apud ipsos Alexandrinos interpp. *δειλιον* pro Hebr. לררה היום (b) et ipsum hoc *δειλη* alias saepe (c) pro vespertino tempore diei usurpari soleat, lectio editionis *Compl. προς δειλην* omnino praeferenda videtur. — Verba praecedentia non ut in LXX. exstant, *εις το πεδιον*, sed ut in edit. *Compl. εν τω πεδιω*, quae cum Hebr. בשדה conveniunt, *Hieronymus* (d) in LXX. olim legit.

Cap.

(a) Graeca enim constructio *προς δειλης* cum *προς βορει* et *προς νοτου Homeri*, et *προς νυκτος Hesiodi*, per noctem intelligentis occasum, convenit.

(b) Gen. III, 8. quem ad locum *Hieronymus* in quaest. Hebr. tom. III. p. 309. haec profert: . . . το δειλιον Graecum sermonem ad verbum transferre non possumus, pro quo in Hebraeo scriptum est ΔΑΡΩΗ ΑΙΩΜ, quod *Aquila* interpretatus est *εν τω ανεμω της ημερας*. . . *Symachus* vero, *δια πνευματος ημερας*. . . Porro *Theodotus* manifestius, *εν τω πνευματι προς καταψυξιν της ημερας*. Alexandrinorum vero interpretationem vocum לררה היום reliquis versionibus Graecis non repugnare exinde patet, quod cognatae radices Arabicae حيا et حيا, quia tempus vespertinum ventusque in eo conveniunt, ut aerem frigidiores reddant, tam actionem, tempore vespertino susceptam, quam statum ventus significant.

(c) vid. *Tromm*. Tom. II. p.

(d) l. c. p. 342. et egressus est *Isaac* exerceri in campo ad vespertam.

Cap. XXV, v. 27. *Philo Lib. cit.* p. 61. *ην δε*. LXX. και *ην*. — *ανθρωπος* in *Philone* omiffum est post *Ησαυ*. — Inter *Ιακωβ δε* et *ανθρωπος* MS. *Alex.* supplet *ην*. — Verba *Ιακωβ δε ανθρωπος απλασος* hoc modo transponit *Philo*: *Ιακωβ δε απλασος ανθρωπος*. — Pro *οικων οικων* editio *Ald.* legit *οικων εν οικια*.

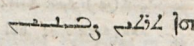
Cap. XXVII, v. II. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1097. verba, quae *Jacobus* locutus est per circumfcriptionem *Mosi* tribuit; hinc, ubi LXX. *εγω* habent, in *Philone* legitur *Ιακωβ*. — Verba *δ αδελφος μς* penitus omisit, et pro *εσιν* substituit *ην*.

vers. 36. In verbis *των* LXX. *ιδε δευτερον τεστο* plurimae occurrunt lectionis varietates. *Rom.* et *Ald.* editt. *ιδε*. *Philo* vero *Lib. III. Allegor.* p. 96. MS. *Alex.* et edit. *Compl.* *των ο ηδη* legunt, sensu fere eodem manente (*e*). Cum posteriori tamen lectione proxime convenire videtur *Versio Lat. textual. Sabat. supplantavit enim me jam bis*. Sive vero *ιδε*, sive *ηδη*
pro

(*e*) *Luc. XIII, 16*, legitur: *ην εδησεν ο σατανας ιδε δεκα και οκτα ετη*; ubi manifeste *ιδε* synonymam *τε ηδη* occurrit; quemadmodam quoque illud interpres Syriacus per *ισι*, quod alias, v. c. locis not. sq. allatis, pro *ηδη* ponere solet, verterit. Similiter in ipsis LXX. *Deuter. VIII, 4*. legimus *ιδε τεσσαρακοντα ετη*; ubi etiam Syrus *ισι* habet pro *ιδε*.

pro vera τω σ lectione assumferis, quorum quidem posterius suadere videntur auctoritates plurimae, quae rundum omnino erit, unde ortae sint hae lectiones, quae in textu hodierno *Hebr.* זה פעמים minus fundatae videntur? Num exinde, quod Alexandrini interpretes vocem הנה, quam certe ante ערה non legerint, forsan paulo supra ante זה in suo exemplari *Hebraico* haberint? Quod, si ita se haberet, ex illo non solum *שם*, sed etiam *שם* oriri potuisse videtur: *Hebraico* enim הנה cum cognata particula *Syriaca* הן *Graecum* שם (*f*) respondere poterat. Obstat vero, quo minus rem ipsam concedere possimus, antiquissimi Bibliorum textus *Hebraico-Samaritani*, omniumque reliquarum versionum antiquarum cum hodierno *textu Hebr.* convenientia, quae non solum הנה, ubi hodie exstat, ante ערה exhibent, sed etiam ante זה omnes omittunt (*g*). Forsan igitur, dixerit aliquis, ipsum *Hebr.* זה per שם verterunt Alexandrini, quod postea in nonnullis exemplaribus vitiose in שם mutatum fuerit.

(*f*) cf. Nov. Testam. Graec. et Syr. Math. III, 10, XV, 32.

(*g*) הן illud, quod Syrus in verbis exhibet, hoc loco neque שם neque שם Graecorum, sed *Hebraico* זה respondere ostendant loca, quae infra not. k. citata inveniuntur; ubi ipsi quoque LXX. nullum שם vel שם exhibent, et ubi semper *Hebraicum* זה per הן vertit Syrus, *Chaldaeus* semper per דן.

rit. At vero, licet equidem $\eta\eta$ tam per ιδε , ut *Deuter.* VIII, 4. quam per νδν explicare potuerint Alexandrini, hoc loco hanc vocem per τϵτo ab illis expressam fuisse suadent loca parallela, infra not. *k.* afferenda. Nobis igitur vero videtur simillimum, vocem νδν , si ipsis *Alexandrinis* interpretibus ortum debeat, illustrationis gratia, ut supra nonnunquam contigisse ostendimus, insertam fuisse; Quod si vero interpolatio fuerit, forsitan ex ambigua significatione vocis $\eta\eta$, vel ex *Versione Lat. Sab. jam bis*, quae certe etiam hoc loco corrupta videtur, dum alio loco (*h*) *Hebr.* $\eta\eta$ et *Graec.* τϵτo accuratius per hoc vertit, vel denique ex *Vulgata Hieronymi*, quae *Hebr.* $\eta\eta$ saepe en vel ecce vertit, recentiori tempore orta, eo potius in accarata $\text{των } \acute{o}$ edit. obelo notanda videtur. — LXX. *δευτερον τϵτo.* *Compl.* vero edit. vocem τϵτo penitus omittit, et *Philo* verba *δευτερον τϵτo. τα τε* sic legit... *δευτερον. τοτε τα...* Lectionem *Philonis* commendat placidus et elegantissimus sensus, quocum consentiunt *versio Bibliorum Arabica et Vulgata nova Hieronymi* (*i*), et facile etiam, minima mutatione adhibi-

F 3

ta

(*h*) *Numer.* XXII, 28. LXX. τϵτo τϵτoν vel τϵτoν τϵτo . *Vulgata antiqua Sabat.* quia percussisti me tertio hac.

(*i*) *Arabs Polyglott.* Waltoni habet: تعقبني
 مستقبني اوة اخذ *decepit me bis, primo absulit...*
 et *Vulgata Hieronymi:* *supplentavit enim me en altera vice, ante tulit...*

σε. unde colligimus, illum una cum Hieronymo (1) nullum αυτε post του ζυγον legisse, et sensum textus Hebraici hoc loco minime assecutum fuisse. Vult nempe, cum versione Alexandrina, *Isaacum Esavo* dixisse: *non servies fratri tuo Jacobo (Philoni τη α- εντη) antequam jugum (sc. χαλεπων και αφορητων των εν σεαυτω δεσποτων) a cervice tua dejeceris.* Qui sensus, quo minus e textu Hebraico elici queat, obstat suffixum vocis עלו, ad *Jacobum* necessario referendum. Plana vero et expedita erunt omnia, si cum *Viris Cell. Coccejo (m)*, *Ludov. de Dieu (n)* et *Majo (o)* verbo ררר, collata radice Arab. ررر et Aethiop. significationem *volendi* tribuas; tunc enim verborum Hebr. ררר והיה כאשר ואח- אחיך תעבר ויהיה כאשר וררר haec erit sententia: *Fratri quidem tuo servies, sed non perpetuo, quamprimum enim ipse velis, vel te obstinaveris animumque sumseris, jugum ejus e collo tuo excutere poteris.* — *Lib. de congressu quaerendae eruditionis gratia* p. 449. initium hujus versus affert, ubi τη των LXX. ante

(1) In Quaest. Hebr. p. 348. Secundum autem septuaginta, qui dixerunt: erit autem cum deposueris et solveris jugum de collo tuo, videtur pendere sententia, nec esse completa.

(m) In Commentar. ad Jerem. II, 31. et Hof. XII, I.

(n) In Commentar. ad II, cc.

(o) in supplem. ad Pl. LV, 3. coll. Tren. I, 7.

ante *μαχαιρα* omittit et *ζησεις* legit pro *ζηση*.

Cap. XXX, v. I. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1095. cum LXX. et *textu Hebr.* *τεκνα*; sola vero *Compl.* *των* *ό* edit. *τεκνον*; ut et sola *Ald.* edit. *τετεκε* habet pro *τετοκε των* LXX.

Cap. XXXI, v. 20. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 63. 64. et *Lib. de Profugis* p. 451. lectionem *των* LXX. *εκρυψε δε Ιακωβ λαβαν τον συρον* confirmat, pro qua tamen *Cel. Grabi*us ex emendatione posuit *εκλειψεν*. . . . Utam vero ex hisce lectionibus, quae utraque sensum *decipiendi* vel *celandi* praebet, recipere velis, ex illa tamen, num vocem לב post גב in suo exemplari Hebr. legerint Alexandrini, nec ne, certo determinari nequit. Etiam si enim ipsi LXX. vocem illam nec hoc loco neque infra v. 26. ad litteram verterint, atque ipsa Hebr. vox גב non minus, quam Graec. *κλεπτειν*, notionem *decipiendi* vel *celandi* habere queat (*p*); facile tamen fieri potuit, ut integram phrasin Hebr. לב גב circumscriperint, vocique לב *intellectus* potius, quam *cordis*, significatum tribuerint Alexandrini interpretes (*q*).

verf.

(*p*) cf. infr. v. 27. *והגב אתי*.

(*q*) Quod vero hunc significatum Hebraico לב tribuere liceat, non solum e cognato Syriaco *ܠܒ*, sed etiam ex illis Bibliorum *Hebr.* locis, ubi nulla ei alia significatio tribui

versf. 21. *Philo* ll. cc. cum LXX. habet κα τα αυ-
 τε παντα, quae MS. *Alex.* ordine inverfo legit κα
 παντα τα αυτε. Similiter etiam verba και ανεση,
 a *Cel. Grabio* non solum contra reliquas των ό edit.
 sed etiam contra ipsum MS. *Alex.* secundum Hebr.
 וריו inferta, omittit noster.

versf. 26. *Philo* p. 64. recte cum *Rom.* των ό edit.
 κρυφη απεδρας habet contra *Compl.* edit. quae sola
 απιδρας κρυφη, et contra *Ald.* edit. MSque *Alex.*
 quae κρυβη απιδρας legunt. — Vocem μαχαιρα
 post αιχραλωτιδας omittit *Philo*, et verbo εκλοπο-
 φορησας με, quae pro Hebr. נגב-נה לבבי posue-
 runt Alexandrini, per το φρονειν εκλειψας explicat.
 — Denique etiam initium versfus sequentis cum prae-
 cedentibus conjunctum afferens hodiernum textum
 των ό. v. 26. ειπε δε λαβαν τω Ιακωβ; τι επομι-
 σας, ινατι κρυφη απιδρας, και εκλοποφορησας με
 . . . . v. 27. Και ει αναγγελιας μοι, εξαπεςιλα
 αν σε . . . . Dissentiunt nimirum LXX. interpretes
 a textu Hebr. hodierno, dum verba למה נחבאת לברי,
 quae jam initio versfus 27. exstant, statim post מה
 תישע in versf. 26. legisse, ונתגב אתי omnino non
 habuisse et pro נלך, ׁמא invenisse videntur. Verum
 enim

---

tribui potest: c. g. *Dau.* V, 21. satis constat. cf. *Illustr. Mi-*
chaelis Colleg. Crit. p. 162. 416.

enim vero, cum omnes reliquae *verff. antiqq.* ipseque *textus Hebraico-Samaritanus* cum hodiernis Bibliis conveniant, textum των ό, etiamsi sensum aptiorem praebeat, praeferre merito dubitamus.

Cap. XXXII, v. 10. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1104. vocem ταυτη post τη ραβδω μω, in *Rom. et Compl.* των ό edit. forsan e proxime sequenti τεστον, vel ex illa *Verff. Lat. Sab.*, quae in *virga enim mea ista* legit, ortam, una cum *textu Hebr.*, ed. *Ald.* et *MS Alex.* των ό omittit. — Pro *Hebr.* יתורק, quod initio ver-
sus exstat, *Rom. et Compl.* edit. ικανωσω μοι, *Ald.* ικανος ειμι, *Cel. Girabius*, ex emendatione, ικανω-
ται μοι pro lectione *MS. Alexandrini*, ικανωσαι μοι;
quae vero, teste *Cel. Montfauconio* in *Hexapl.* ad h. l. in *Schedis Combessianis* obvia, et in *Verff. Lat. Sab.* idoneus es mihi fundata, reliquis praeferenda videtur. Licet illa etiam, ut omnes reliquae, verbum *Hebr.* minus accurate exprimere, et sensum quodammodo turbare videatur (r).

Cap. XLV, v. II. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 95. ετη ραο πεντε λιμος. LXX. vero cum *textu Hebr.* ετι γαο πεντε ετη λιμος; quibus denique editio *Aldina* addit εσαι ετι της γης.

Cap.

(r) *Hieronymus* Quaest. *Hebr.* p. 356. Pro eo, inquit, quod nos posuimus: minor sum, aliud, nescio quid, quod sensum turbet, in *Graecis et Latinis codicibus* continetur.

Cap. XLVIII, v. 15. In *Philonis Lib. III. Allegor.* p. 93. verba των LXX. ενωπιον αυτε post οι πατερες μς vitiose omiffa sunt: illum enim haec quae verba in LXX. legiffe ex *Lib. de nominum mutatione* p. 1050. evidentiffimum est, ubi, postquam verba ο Θεος, ᾧ ευηρεσησαν οι πατερες μς attulerit, addit: καυ προσιθησιν; ενωπιον αυτε, χαριν τε γνωματην πραγματικην διαφοραν τε, Θεω ευαρεσειν προς το, ενωπιον αυτε . . . — Post νεοτητος sola *Compl. edit. cum textu Hebr. et omnibus Verf. Latt. Sabat.* pronomen μς supplet, quod etiam *Grabius* recepit.

vers. 19. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 78. pro verbis των LXX. καυ εκ ηθηλεσεν, αλλ' ειπεν; οίδα τεκνον οίδα sic legit; . . . φησιν; ε διημαρτον, αλλ' οίδα τεκνον οίδα . . . . quae, nisi pro circumfcriptione habenda sint, lectionem variantem exhibent, in edit. των ο, quae cum *textu Hebr. et versf. Latt. Sabat.* conveniunt, haud recipiendam. — Sola *Compl. edit.* καυ ante prius ουτος omittit, et pro utroque ουτος, αυτος legit.

Cap. XLIX, v. 15. *Philo Lib. I. Allegor.* p. 55. et *Lib. de migratione Abrah.* p. 423. vocem αυτε post ωμων, quae in LXX. et *Versf. Latt. Sabat.* exstat, omittit.

v. 16. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1104. προ του λαου αυτου habet τον εαυτου λαον, et *ev* ante Ισραελ omittit.

v. 17. *Philo l. c. et Lib. de Agricultura* p. 201. προ γεννηθητω Δαν *Romanae* et *Compl.* editt. των ο, atque προ εγεννηθη τω Δαν editionis *Ald.* et *MSti Alex.* legit γενεστω Δαν . . . sive γεννηθητω sive γενεστω receperis, idem manet sensus, cum *Hebr.* יָרַח דָּן, plurimisque *versf. Latt. Sab. fiat Dan* conveniens. Lectio vero εγεννηθη τω, cum qua tamen *versio textualis Sabat. et factus est Dan ipsi serpens in via*, quae forsan uberior explicatio textus Biblici fuerit, aliquatenus convenit, vitio librariorum ex alterutra lectione γεννηθητω vel γενεστω orta videtur. — Pro εφ' οδου *Philonis* et των LXX. solum MS. *Ald.* επ' οδου legit; atque προ τα οπισω fola *Ald.* edit. legit τα οπισω.

Exodus.

Cap. I, v. 21. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 61. et *Lib. de migr. Abrah.* p. 421. non solum cum LXX. legit; *εποισαν εαυταις οικιας*, sed etiam hoc dictum utroque loco ita explicat, quasi obstetrices, puerorum fervendorum gratia, sibimetipsis domos exstruxisse crederet; unde vitiosa videtur illa, quam sola *Compl.* των ο edit. exhibet, lectio *εποισεν*. *Philo* initio versus *επειδαν*, sive secundum *Mangeanam* edit. *επειδαν*

δη cum LXX. praeter Rom. edit. quae *επι δη* legit, exhibet.

Cap. II, v. 15. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 62. cum LXX. *κατωκησεν*; sola vero Rom. edit. *ωκησεν*. — Praeterea, verbis *των ο*, *ελθων δε εις γην Μαδιαν*, prorsus omissis, cum *textu Hebr.* legit: *και εκαθησεν* (LXX. *εκαθισεν*) *επι τε φρεατος*.

Cap. IV, v. I. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1103. cum *Compl. et Grab.* *των ο* editt. legit *εαν εν μη πισευσωσι*. Rom. et Ald. editt. *εαν μη πισευσωσι*. et *versf. Latt. Sabat. si non crediderint*. Alexandrini igitur interpretes *Hebr.* *יה*, cum *Chald.* *יה* et *Syr.* *יש* per *εαν* transtulisse certo videntur; quemadmodum etiam pro verbis, quae in fine versus exhibent, *τι ερω προς αυτες*; quae etiam *Philo* et *Versio Lat. Sab.* confirmant, in Hebraicis quaedam legerint necesse est, quae in hodiernis Bibliis desiderantur. Cum textus Bihliorum *Hebraico Samaritanus*, reliquaeque omnes versiones antiquae cum Hebraicis conveniant, lectionem *των ο*, licet sensum fundat meliorem, praeferre non ausim. — *Philo* *οτι* ante *εχ οπται* omittit.

vers. 2. *Philo* *και ειπε κυριος Μωσει* pro, *ειπε δε κυριος αυτω*

vers. 4.

vers. 4. *Philo* Μωσει pro προς Μωσιν. — Post *εκτεινον την χειρα Philo* cum *Compl. et Grab. των* ó edit. *Versf. Lat. Sab.* et textu Hebr. pronomen σε supplet.

vers. 5. *Philo* ab initio cum *Aldina των* ó edit. et *Versf. Latt. Sabat.* supplet και ειπεν; quae igitur verba forsan in LXX recipi possent, licet in Hebraicis desiderentur.

Cap. IX, v. 29. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 68. et *Lib. de mutatione Nom.* p. 1047. pro *ώς αν, όταν* legit. — *Lib. de Temulantia* p. 254. et l. c. p. 1047. pronomen *με* post *τας χειρας*, atque cum *Rom. των* ó edit. et *textu Hebr.* verba *τον θρανον*, quae in reliquis *των* ó edit. post *κυριον* inveniuntur, omittit. — l. c. cum sola *Cpml.* *των* ó edit. *τον* ante *κυριον* omittit; — Solum denique MS. *Alex.* pro *κυριον* legit *θεον*. — *Philo* l. c. *ετι* post *εκ εσαι*, in Hebr. *עך* fundatum, omittit.

Cap. XVI, 4. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 60. *αρτας* *τε θραν*, et *Lib. de mutat. nomin.* p. 1085. *αρτας απ' θραν* legit, et posteriori loco *εγω* ante *υω* delet. Sed *Lib. de Profugis* p. 1070. cum LXX. habet *ιδε εγω υω υμιν αρτας εκ τε θραν*. — Pag. 90. *όταν* habet pro *όπως των* LXX, sed vitiose, nam ipse pag. sq. dicit: *διο και επιφειμ; όπως πειρασω . . .* et *Versf. Lat. Sabat.* ut habet. — *συναξισι* legit pro *συλλεξι-*
σι.

ci. *Versf.* vero *Lat. Sab.*, colliget. — Solum denique MS. *Alex.* pro τῶ νομῶ μιν legit ἐν τῷ ὀνοματι μιν. *Philo, Itala* (s) et ipse *Hebr.* textus cum LXX. conveniunt in voce νομῶ, vocem vero ἐν quod attinet, consentiunt cum MS. *Alex. Itala* et textus *Hebr.*

v. 14. Editt. *Philonis* ante *Mang.* sic legunt *Lib. III. Allegor.* p. 91. . . . τῆς ἐρημικῶσαι κοριον λευκον, ὡσαι . . . LXX. vero: . . . τῆς ἐρημικῶσαι λεπτον ὡσαι κοριον, λευκον ὡσαι. *Philonem* etiam ante ὡσαι κοριον, λεπτον legisse e sequenti contextu certo patet, καὶ εἶσαι, inquit, λεπτος νοησαι τε καὶ νοηθῆναι. — Pro λευκον *Grabijs*, ad normam iterati verbi *Hebr.* קט, λεπτον substituit. Nostrium vero in LXX. etiam λευκον legisse exinde patet, quod infra hoc verbum sic explicat: καὶ σφοδρα διαυγησ καὶ καθαρος ὄραθῆναι. Utramque etiam hanc lectionem τῶν ὁ confirmat *Lib. I. de vita Mosis* p. 663. ubi panem istum κενυκρον βραχυτατην καὶ λευκοτατην nominat. — Caeterum Alexandrinos interpretes pro טטטט per ט, legisse טטטט per ט nemo non vidit. — *Itala* denique *Sabat.* legit: minutum tanquam coriandrum . . . et reliqua in illa desiderantur.

Cap.

(s) Hoc nomine ad versionem *Lat. antiq. textualem Sabat.* significandam brevitatis causa utimur.

Cap. XXI, v. 5. *Philo Lib. III. All. gor.* p. 96. cum *textu Hebr.* et *Aldina των* δ edit. pronomen *με* supplet post *κυριον, γυναικα* et *παιδια*. *Rom.* vero edit. et MS. *Alex.* cum *Itala* tantum post *κυριον*. Sola denique *Compl.* edit. cum *Philone Lib. Quis rerum Div. haeres.* p. 506. post *κυριον* et *γυναικα*, non vero post *παιδια* pronomen *με* exhibet.

Cap. XXII, v. 6. *Philo l. c.* p. 107. cum LXX. legit *προσεμπρηση*. *Compl.* vero edit. *προσεμπρηση*. — Pro *αλωνας των* LXX. *Philo* cum edit. *Aldina* legit *αλωνα*, quod singulari *Hebr.* respondet. Pro *σαχως των* LXX. et *σαχεις* editionis *Compl.* *Philo* habet *σαχνας*. — Denique sola *Ald.* editio pro *εξηλθον* habet *εξελθων* et pro *πεδιον, παιδιον*. *Philonem* vero in LXX. *πεδιον*, *Hebraico* *הרשה* respondens, legisse, e contextu ejus, praecipue *L. IV. de specialibus legibus* p. 340. (ss), certo constat. Damnanda etiam videtur lectio ed. *Ald.* *παιδια* hoc respectu, quod in toto contextu *Biblico* de rebus inanimatis et agrestibus sermo sit.

Cap. XXVIII, v. 17. *Philo Lib. I. Allegor.* p. 55. sic legit: *και συνυφανεις εν αυτω λιθον τετρασιχον; λιθων σιχος εσαμ . . .* LXX. vero aliter: nempe *Rom.* edit. et MS. *Alex.* *και καδυφανεις εν αυτω υφασμα καταλιθον τετρασιχον . . .* *Compl.* vero et *Ald.* edit. *και καδυφανεις εν αυτω υφασμα κατα λιθον*

(ss) Tom, II. ed. *Mang.*

λιθον τετρασιχον . . . et omnes, ordine a *Philonis* diverso, *σιχος λιθων εσαι*. — Differentia inter *συνυφανεις* *Philonis* et *κατυφανεις των LXX*. minima videtur, praecipue cum ipsi loco parallelo (t) pro eodem verbo Hebr. מל, *συνυφανειν* posuerint. — *Philo* equidem in eo, quod verba hodierni textus των ό, υφασμα κατα omittat, verbo Hebr. תמל quod ante בן reperitur, repugnare videtur. Nova vera *Vulgata Hieronymi*, cum *Philone* conveniens, sic legit: *ponesque in eo quatuor ordines lapidum*, ita ut *Hieronymus* verbum Hebr. תמל ante בן non legisse videatur. Ex *Italia Sabatieri* in hunc locum nihil colligere licet, utpote quae hunc versum non exhibet; a septuaginta vero interpretum textu hodierno ad textum *Biblicorum* Hebraicum hoc loco concludere eo minus licet, cum *Philo* non textum των ό circumscribere voluisse, sed alium omnino habuisse videatur, cumque ipsi LXX, loco parallelo eadem verba υφασμα κατα exhibeant, ubi tamen Hebr. תמל ante בן penitus desideratur.

Cap. XXXIII, v. 13. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 79. *Lib. de mutat. Nom.* p. 1045. et *Lib. I de Monarchia* p. 816. legit: εμφανισον μοι σεαυτον. γνωσως ιδω σε. *Romana* vero et Ald. των ό editt. εμφανισον μοι σεαυτων

(t) Qui in *Bibl. Hebr.* est Exod. XXXIX, 10. in LXX. vero multo diversus: in *Romana* nempe edit. Cap. 15. p. 69. lin. 29. sq. in *Aldina*. Cap. 36. lin. 47. sq. in *Complutensi*: Cap. 39. lin. 28. sq. in *Grabiana*: Cap. 39, v. 10.

τον, γνωσως ινα ιδω σε. *Compl.* et *Grab.* edit. εμφανισον μοι σεαυτον γνωσως, ινα ιδω σε. Pro σεαυτον των LXX. hodiernus textus Hebr. habet כָּרַךְ; pro quo quo etiam alius interpres *Graecus* (v) legit, δειξον μοι σεαυτε οδον. Cum LXX. autem non solum *Philo* ll. cc. sed etiam *Clemens Alex.* p. 582. et *Hexaplaris* των ο editio legunt: εμφανισον μοι σεαυτον. Ipsos igitur Alexandrinos interpretes altero quoque loco vers. 18. cum *Rom.* edit. εμφανισον μοι σεαυτον legisse, lectionemque *Complutensis*, *Aldinae* et *Grabianae* editionum, δειξον μοι σεαυτε δοξαν, ex alio interprete interpolatam fuisse existimo. Lectio *Philonis* γνωσως ιδω σε, vocem ινα omittens, eo potius attentionem meretur, cum Romani των ο editores (vv) alios quoque libros eandem lectionem exhibere testati sint.

Leviticus.

Cap. I, v. 13. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 87. cum LXX. legit τα εγκοιλια, ubi vero *Compl.* edit. habet τα εν τη κοιλια. — Pro verbis των ο, και προσοισει ο ιερευς τα παντα και επιθησει επι το θυσιαστηριον, legit: και επιθησει ο ιερευς τα παντα επι το θυσιαστηριον. LXX. vero cum *Hebraicis* conveniunt.

Cap. XI, v. 22. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1107. cum *Compl.* των ο edit. τον αττανον legit. Reliquae αττανων. — Praeterea cum MS. *Alexandrino* ομομαχην quarto et ultimo loco post την ακριδα ponit pro *Hebr.* רגב. v. 42.

(v) cf. *Hexapla Montfauc.* sed h. l.

(vv) cf. *Ed. Rom.* τφν LXX. p. 67. not. γ.

Numeri.

Cap. V. v. 2. *Lib. III. Allegor.* p. 62. pro εκ της παρεμβολης, pro quo solum MS. *Alex.* εκ της συναγωγης habet, *Philo* legit εκ της αγιας ψυχης. Quae lectio, si falsa foret, potius e συναγωγης, quam παρεμβολης oriri potuisse videtur. Sed in *Philone* retinenda est, et pro allegorica interpretatione lectionis των ο sive συναγωγης, sive παρεμβολης habenda. Noster enim infr. p. 68. ad Exod. IX, 29. όταν, inquit, εξελθω την πολιν, την ψυχην. πολις γαρ εσι και αυτη τε ζωε, νομις διδασα και ετη. et p. 78. ad Exod. XXXV, 30. . . . παντων των της σκηνης, τετεσι των της ψυχης εργα. et denique etiam p. 89. ad Deut. XXIII, 12. παρεμβολην καλον την αρετην εν η εσρατοπεδευκεν η ψυχη. Cum autem η παρεμβολη, quae in deserto civitas populi *Isr.* erat, ex pluribus σκηναις constabat, facile patet, quomodo h. l. vel την παρεμβολην, vel την συναγωγην per την αγιαν ψυχην explicare potuerit *Philo*.

vers. 28. Textum *Philonis* l. c. p. 88. vitio Librarium depravatum, textuique των ο conformandum existimo. *Philo* ita: . . . και καθαρα και αδωος εσαι εκ σπερματων εις σπερμα. LXX. vero ita: και καθαρα η, και αδωα εσαι, και εισπερματικη σπερμα. Secundum *Philonem* haec omnia ad apodofin pertinent; secundum LXX. vero verba και καθαρα η. ad protafin. Atqui ipsum quoque *Philonem* non solum

solum verba καὶ καθαρά η in LXX. legisse, eaque ad protasim retulisse, sed etiam hodiernam lectionem ἐσπερματιε σπερμα in suo τῶν ὁ exemplari habuisse, e proxime sequenti contextu, quam hic proponam, certo patere videtur: εἰς, inquit, ὑπο πατρὸς μημιανθῆ, καθάρουση δε (LXX. καὶ ἀθωα η) πρὸς τον νομιμον ἀνδρα τον ὕγι καὶ ἡγεμονα λογον, γομιμον ἔξει ψυχην καὶ καρποφορον, φερουσαν γεννημα.

Cap. XII, v. 12. *Philo Lib. I. Allegor.* p. 54. cum LXX. legit γεννηται contra solum MS. *Alex.* quod γενοίτο habet. — Cum *Compl.* τῶν ὁ editione ὡς habet pro ὡσει reliquarum ante ἰσον θανατω; sed contra omnes τῶν ὁ editt. etiam ante ἐκτρωμα. — Nullum pronomen αὐτης exhibet post μητρος, quod tamen *Grabius* contra omnes τῶν ὁ editt. ad normam *textus Hebr.* cum ✕ supplevit. — *Philo κατεδθη* legit pro κατεδθιει.

Cap. XXI, v. 6. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 101. ἀπεθνησκε pro ἀπεθανε.

vers. 7. *Philo* cum *Rom. Compl.* et *Grab.* τῶν ὁ editt. hoc dictum ita exhibet: ὅτι ἡμαρτηκαμεν (LXX ἡμαρτομεν), ὅτι κατελαλησαμεν . . . εὐξαι εν. Sola vero *Aldina* τῶν ὁ edit. e qua interpolata hoc loco videtur *Amstelodamensis* editio, Ao. 1683. ad litteram secundum *Romanam* expressa sic legit: ἡμαρτηκαμεν ὅτι κατελαλησαμεν . . . priori ὅτι, quod neque in *Hebraicis* invenitur, omisso. Alia adhuc varia lectio e proxime

sequenti contextu Philonis defumi posse videtur; dicit enim: εν τω φαναί; εχ, ότι κατελαλησαμεν, ήμαρτομεν. αλλ', ότι ήμαρτομεν, κατελαλησαμεν. Quasi sensus verborum *Israelitarum* ad *Mosen* hic foret: Quia legem Divinam transgressi fuimus, perversitati cordis nostrae nos tradidit, atque gravissimam illam poenam nobis imisit Deus, ut stulte et stolide contra *Mosen*, ipsius Dei ad nos legatum, quin etiam contra ipsum summum Numen loqueremur. Constare quidem poterat hic sensus cum aliis dictis *Biblicis* (y); in hoc vero dicto nullum omnino locum habere videtur: Primum enim peccatum, quod post egressum ex Aegypto ab *Israelitis* commissum memorat scriptura, ipsa fuit murmuratio contra *Mosen* et Deum (z). Potius igitur rem nobis ita concipere lubet: *Philo* in LXX. legit ότι ήμαρτομεν, ότι κατελαλησαμεν. Postea vero more, sibi haud insolito (a), ut eo facilius ad explicationem allegoricam
viam

(y) *Exod.* VII, 3. coll. *C.* VII, 15. *Jes.* VI, 9. 10. coll. *Math.* XIII, 14. *Rom.* IX, 18. XI, 8.

(z) *Exod.* XIV, 10. sq. XVI, 2. sq. XVII, 2. sq.

(a) v. c. Lib. II. Allegor. p. 1090. ad *Gen.* II, 19. ubi pro τι, δια τι legere vellet, ut sententiam allegoricam e verbis *Bibliorum* eo facilius elicere posset. Huc etiam referri posse videtur locus *Philonis Lib. de Abrah.* p. 373. ubi: διο, inquit, παγκalos μικραν τε και θ μικραν την πολιν ταυτην ει χρησμοι διασυνεσασιν. Si LXX. et *Bibl. Hebr.* ad *Gen.* XIX, 20. conferre velis, *Philonem* non solum ipsum *Hebr.* textum non legisse

viam sibi sterneret, ὅτι ante κατελαλησαμεν praetermisit, quasi in Bibliis Graecis omnino non legisset, cum tamen ipse in dicto, paulo supra exscripto, utrumque ὅτι exhibeat. Si igitur textum τὸν ὅ, ὅτι ἡμαρτομεν, ὅτι κατελαλησαμεν . . . εὐζαι εν . . . pro vero habueris, duplici modo verba haec explicare poteris: vel: quia peccavimus, quia locutifumus . . . igitur ora ο *Moses* . . . ita ut in *Hebraicis* suppleatur כִּי ante וַיִּשָׁאֵר, vel: peccavimus, locuti sumus . . . ora igitur . . . ut redundet utrumque ὅτι, ut et Hebr. כִּי ab initio sermonis *b*). *Philo* l. c. p. 1101. cum LXX. legit ποιησον σεαυτω οφιν, post quae *Compl. edit. et Itala Sabat. Χαλακην* suppleat. — *Philo* cum LXX. επισημειε, pro quo *Codex Basileensis (c)* lectionem alius interpretis εφ' ὑψους exhibet, et MS. *Qxonienſe (d)* επι ὑψους σημειε legit. — *Philo* p. 1102. ὃν αν' εν δακη οφιος, πας ὁ ιδων αυτον ζησεται, quae pro circumscriptione verbo-

legisse, sed etiam sensum Bibliorum Graecorum sententiae suae allegoricae studio adaptare voluisse, certo patebit. Nunquam vero, nisi in circumscriptione et explicatione dicti Biblii *Philonem* in ejusmodi fraude deprehendimus. In ipsius dicti allegatione nimis religiosus fuit, quam qui aliquid fraudulenter immutare ausus sit.

(*b*) cf. Bibl. Hebr. eo LXX. ad Exod. IV, 1. ubi LXX. pro ipsorum ετι ante כִּי לֹא בָרָאָה legisse videntur, quod certe I Reg. I, 13. in verbis . . . כִּי שָׁלַח ὅτιatur.

(*c*) cf. *Hexapla Montfauc.* ad h. l.

(*d*) cf. *Verſſ. Latt. antiqu. Sabat.* ad h. l.

verborum των LXX, πας ὁ δεδηγμενος ιδων αυτον
 ζησεται, habenda videntur: verba enim praecedentia
 editionis Rom. et MSti Alex. εσαι, εαν δαυη
 οφισ ανθρωπον, pro quibus Aldina edit. legit, εαν δα-
 κη ὁ ωφισ ανθρωπον, interpolata videntur e verbis se-
 quentis versus 9. ὁταν εδακνεν οφισ ανθρωπον; omittit
 faltem ista verba in versu 8. ipsa Compl. των ὀ edi-
 tio, quae verum, ut mihi videtur, Alexandrinorum
 textum ita exhibet: . . . σημει, και πας ὁ δεδηγμε-
 νος . . . cum Itala Sabat. . . . Signo: et omnis mor-
 fus, videns illum, vivet, et cum ipso quoque textu
 Hebr. וחי ויהי כל הנשוח וראו אתו וחי נס על con-
 fentiens.

v. 27. Philo Lib. III. Allegor. p. 102. pro δια-
 τρητο των LXX, quod cum Itala Sabat. et textu Hebr.
 convenit, forsan ex circumscriptione τοτε γαρ legit.
 — Cum LXX. habet ελθετε contra solum MS. Alex.
 quod ελθατε legit, et Ἐσεβων contra solam edit.
 Aldinam, quae ἀσεβῶν habet.

v. 28. Philo l. c. p. 102. 103. cum LXX. και ante
 φλοξ omittit, quod in sola edit. Ald. exstat. — Pag.
 103. legit, και κατεπαυσε σηλας Αρνον, quod vero
 cum LXX, praeter Aldin. editionem, quae κατεφα-
 γει habet, (e qua etiam hoc loco interpolata videtur
 Amstelod. των ὀ editio, a Romana alias desumpta) non
 κατεπαυσε, neque κατεφαγε, sed κατεπιε legerit,
 ex sequenti contextu patet: κατεδιει, inquit, και
 βι.

βιβρωσκει (in LXX. κατεφαγε εως Μωαβ) και μεν-
τοι καταπινει τας εν αυτω σηλας (LXX. και
κατεπιε σηλας Αριων).

v. 29. *Philonem* in LXX. non απολωλε Χαμος,
ut p. 103. in editionibus, etiam *Mangeana*, vitiose
habetur, sed cum hodiernis των ο editionibus, απω-
λε λαος Χαμος legisse, e p. 104. certo constat, ubi
hoc dictum ita circumscribit: ουαι σοι Μωαβ πολις. ει
γαρ ανιγμασι προσεχεις τοις κατα την των ειποτων επιβε-
λην, απολωλεας αληθειαν. λαος Χαμος, τετρεσι δ
λαος σε και η δυναμις, ευρηται πηρος και τετυφλωμενος.
Χαμος γαρ ερμηνευεται, ως ψηλαΦημα.

v. 30. *Philo* l. c. p. 103. et *Lib. de migrat. Abra-*
hami p. 403. cum sola *Aldina* των ο edit. ante γυναι-
κες omittit, αι et post γυναικες contra solam edit. *Al-*
dinam omittit, αυτων.

Deuteronomium.

Cap. IV, v. 39. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 61. ο
θεος εν τω κρανω. LXX. vero, ο θεος σε ετος θεος
εν τω κρανω, qui forsan Hebraicum יהוה per ο θεος
σε verterunt, quia hoc nomen proprium erat Deo
Judaeorum; quodsi ita se habeat frustra his verbis
obelus praefigitur in edit. *Grabiana*. Fieri etiam po-
tuit, ut *Philo* verba illa, ο θεος σε ετος, in suo
των ο exemplari legerit, sed brevitatis causa et quia
ad scopum ejus nil faciebant, una cum praecedenti-
bus

bus versus hujus verbis omiserit. Sed tum ex *Philone* ὁ ante *Θεός ἐν τῷ ἔργῳ* in LXX. inferendum foret, quod Hebraico *אֱלֹהִים* melius responderet. — *Philo* etiam verba, *πλὴν αὐτῶν*, quae *Grabius* obelo notavit, exhibet.

Cap. VI, v. 13. *Philo* l. c. p. 99. *φίσιον, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτῶν ὀμῆ, ἐκ αὐτῶν*. LXX. vero, *καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῶν ὀμῆ*.

Cap. VIII, v. 3. *Philo* l. c. p. 93. et *Lib. de congr. quær. erud. gratia* p. 448. cum LXX. legit, ὁ ἐκ ἠδειςαν (*Compl. ed. εἰδειςαν*) οἱ πατέρες σε. *Cel.* vero *Grabius*, non solum contra *Philonem* et reliquas τῶν ὁ editit. sed etiam contra ipsum MS. *Alex.* et *Italiam Sabat.* quae sic legit: quod non sciebant patres tui, ad normam textus *Hebraici*, אשר לא ידעה ולא ידעון אבותיך, inter ὁ et ἐκ supplevit, ἐκ ἠδεις σὺ, καὶ. Tantum abest, ut illa hoc loco, contra omnes MSSorum, editionum et versionum τῶν ὁ auctoritates, suppleri vellem, ut potius loco parallelo *Romanam, Compl. et Ald.* τῶν ὁ editiones interpolatas fere crediderim: Illa nempe infra v. 16. sic legunt: ὁ ἐκ ἠδεις (*Compl. εἰδες*) σὺ, καὶ ἐκ ἠδειςαν (*Compl. εἰδειςαν*) οἱ πατέρες σε. *Philo* autem *Lib. III. Allegor.* p. 1102. cum ipso textu *Hebr. et Alex.* τῶν LXX. MS. etiam hoc loco v. 16. legit, ὁ ἐκ ἠδειςαν οἱ πατέρες

τερεις σε. Ex his igitur verosimile videtur, ipsos A-
lexandrinos interpretes et v. 3. et v. 16. in *Hebraeis*
legisse, אשר לא ידעון מבריתך, eaque transtulisse,
ὅτι οὐκ ᾔδεισαν οἱ πατέρες σε.

Cap. XVI, v. 21. Editt. *Philonis* ante *Mang. Lib.*
I. Allegor. p. 48. pro σεαυτῶ των LXX, ἐαυτῶ le-
gunt; *Mangeus* vero e *MS. Med. Philonis* σεαυτῶ re-
sistit. — Editt. *Philonis*, παρα τῷ θυσιαστηρίῳ κυ-
ρίῳ θεῶ σε. *Mangeus* vero, lectore non monito,
correxit το θυσιαστηριον κυριε τε θεε σε, ut habent
Compl. et Ald. των ὁ editt.; In *Rom.* vero edit. et *MS.*
Alex. omittitur κυριε, licet in *Hebr.* fit יהיה מלהך יהיה.
— *Philo* cum LXX. legit ε ποιησεις σεαυτῶ, pro quo
tamen *Grabius*, ad normam *Hebraici* יהיה, substi-
tuit ὁ ποιησεις σεαυτῶ.

Cap. XIX, v. 17. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 73. hoc
dictum circumscribendo sic affert: κελειων εν ἑτεροις
ακασθηται τε δυο . . . LXX. vero legunt και ψησον-
ται οἱ δυο. Hinc forte *Turnebus* in margine *Philo-*
nis lectionem ειως σηναι pro, ακασθηται, posuit.
Cum vero *Cel. Mangeus* ad hunc locum nullam attu-
lerit lectionis diversitatem, lectio ακασθηται in *Philo-*
ne retinenda videtur; praecipue, cum neque sola au-
thoritate textus hodierni των ὁ *Philonem* emendare,
neque a circumscriptione. *Philonis* ad textum των ὁ
semper concludere, liceat.

Cap.

Cap. XXI, v. 15. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1096. post verba, κα τεκωσιν αυτω, non solum illa, η ηγαπημενη και ημισεμενη, quae omnes των ο editit. ipse textus *Hebr.* et *Itala Sabat.* exhibent, sed etiam vocem υιες, quam *Grabius* secundum *Hebr.* כבבים, et *Italiam Sabat.* quae filios habet, ante η ηγαπημενη και ημισεμενη in LXX. inseruit, omittit. Vocem quidem υιες, omnibus locis, ubi hoc dictum attulit, omittit nosler; Verba vero, η ηγαπημενη και ημισεμενη, ipse *Lib. de sacrificiis Abelis et Caini* p. 133. et *Lib. de his verbis: respicit Noe* p. 276. exhibet, et posteriori loco verba, μια αυτων, ante ηγαπημενη et μισεμενη, omittit. — Pro γεννεται *Philo* p. 1096. legit γεννησεται, sed reliquis locis cum LXX. convenit.

v. 16. *Philo* p. 1069. hunc et praecedentem verbum in connexionem ita affert: . . . της μισεμενης. v. 16. & δυνασεται . . . ita ut prima versus 16. verba, και εσαι η αν ημερα κατακληρονομη τοις υιοις αυτης υπαρχοντα αυτη, penitus omittat; quod utrum ex circumscriptione factum sit, an vero haec verba in MS. quodam *Philonis των LXX.* desiderarentur? determinare nequeo: *Una* quidem *Versio latina Sabat.* cum *Philone* haec verba omittens, legit v. 16. Non poteris. . . Ipse autem *Philo* p. 133. illa sic exhibet: και εσαι εν τη ημερα η αν κληροδοτη τα υπαρχοντα τοις υιοις αυτης. et p. 276. aliter η αν ημερα κληροδοτη τοις υιοις

λοις τα ὑπαρχοντα. Cum illa *Philonis* lectione, ubi *εσαι* ante ἢ ἡμερα omittit, convenit *Itala Sabat.* sic legens: *quia die . . .* — κληροδοτη *Philonis* pro κατακληρονομη *Romanae* των ὀ editionis restituere fuadent MS. *Oxonien-* *se (e)*, quod κληροδοτη, omnesque reliquae των ὀ edit., quae κατακληροδοτη legunt. — *Philo* omnibus locis cum edit. *Rom.* πρωτοκευσαι τω ὑψ, pro πρωτοκευσαι του ὑιον reliquarum.

Cap. XXIII, v. 13. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1092. post διακαθίζωνος omittit εζω και. — Porro l. c. et *Lib. III. Allegor.* p. 90. cum edit. *Rom.* των LXX. legit, και επαγωγων καλυψεις την ακημοσυνην σε, post quae *Compl. Ald.* et *Grab.* edit. in fine versus addunt, εν αυτω. — Verbum denique *Philonis* l. c. p. 89. *θωρηξη*, quod *Cel. Mangeus* mala pro vitiosa lectione verbi των LXX, ορυξεις habuit omnesque *Philonis* interpretes falso per, *fodis*, verterunt, ad verba των ὀ, και ορυξεις εν αυτω, minime referri debet, Ipse enim sequens *Philonis* contextus ostendit, verba, *θωρηξη*, *Φησι*, γεν τω πασσαλω, circumscriptionem esse verborum των LXX, πασσαλος εσαι σοι επι της ζωνης σε.

vers. 16. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 97. legit: μετα γαρ αυτε κατοικησειν εν παντι τοπω, ὃ εαν αρεση αυτω. *Rom.* των ὀ editio sic: μετα σε κατοικησει, εν ὑμιν κατοικησει, ε αν αρεση αυτω. *Complutensis* editio et MS. *Oxonienise (f)* ita: μετα σε κατοικησει, εν ὑμιν εν παντι τοπω, ε αν αρεση αυτω. *Aldina* vero: μετα

σε

(e) *Montfanc.* Hexapl. ad h. l.

(f) simil.

σε κατοικησει, εν υμιν κατοικησει εν παντι τοπω, ε' αν αρε-
 ση αυτω. Editio denique *Grabiana*, in qua simul puram
 MSti *Alex.* lectionem dignoscere poteris, sic legit: με-
 τα σε κατοικησεις, εν υμιν - κατοικησει" εν - παντι" τοπω,
 ✕ ε' αν εκληθεται εν μη των πολων σε" ε' αρηση αυτω. Fa-
 cile patet, *Cel. Grabium*, vel, si in Codice Hexaplatari
 των ο inventa fuerint, ipsum olim *Originem* verba, aste-
 risco notata et minoribus litteris expressa, ad normam
 Hebraicorum, אשר-יבחר באחר שעריר, in LXX. inse-
 ruisse. Cum vero *Philo* cum omnibus των ο edit. haec
 verba omittat, pro vera Alexandrinorum interpretum
 lectione haberi nequeunt. Inter diversitates *Philonis*,
 tres aperte e circumscriptione ortae sunt, sc. γαρ, quod
 in LXX. omittitur; αυτα, pro σε; et κατοικησειν, pro
 κατοικησει; Male igitur *Cel. Mangeus* in *Philone* pro κα-
 τοικησειν, substituit κατοικησει: Constructio enim *Philo-*
nis infinitivum requirit, simulque pro σε, αυτα. —
 Ex circumscriptione etiam oriri potuit, *Philonem* verba,
 εν υμιν, quae omnes των ο edit. et *Itala Sabat.* agno-
 scunt, omisisse. — Verba, εν παντι τοπω, licet vocem
 παντι, in MS. etiam *Alex.* obviam, sed in hodierno *Hebr.*
 בטרקט minus fundatam, obelo signaverit *Grabius*, in
Romanam των ο edit. inferere suadent reliquae auctori-
 tates allatae, quibus etiam accedit *Itala Sabat.* sic legens:
in vobis habitabit, in omni loco, ubi placuerit ei.
 — Haec simul lectionem *Philonis*, MSti *Oxonien-*
sis et editionis *Compl.* εν υμιν κατοικησει εν παντι τοπω con-
 firmat, posteriorque κατοικησει, in MS. *Alex. Romana-*
que et *Ald.* edit. post εν υμιν obvium, non agnoscit. —
Philonis denique ε' αν αρηση, pro ου αρηση MSti *Alex.*
 et ε' αν αρηση reliquorum, nullius momenti sunt diversi-
 tates.

Cap.

Cap. XXXII, v. 35. *Philo* l. c. p. 80. cum LXX. habet εν ημερα ενδιησεως; *Paulus* vero *Apostolus* Rom. XII, 19. cum hodierno textu Hebr. עָבַדְתָּ אֱלֹהִים legit, εμοι ενδιησις. — Post verba εν ημερα ενδιησεως *Philo* omittit ανταποδωσω, quasi ex illis, cum praecedentibus arctissime conjunctis, hunc sensum haurire voluisset: Nonne haec condita sunt apud me et signata in thesauris meis in die ultionis, quando offenderit pes eorum. — Cum sola Rom. των ο edit. ante οταν σφαλη omittit εν χειρω, quae non solum reliquae editt. των LXX, sed etiam *verss. Latt. Sabat.* exhibent.

Cap. XXXIII, 9. *Philo Lib. II. Allegor.* p. 1096. et *Lib. de ebrietate* p. 249. non solum cum *Itala tribusque* in nota allatis *verss. Latt. Sabatieri*, atque cum sola *Romana* των ο edit. contra tres reliquas, pronomina αυτε post τη πατρι et τη μετρι, sed priori etiam loco p. 1096. contra omnes των ο editt. omnesque *Verss. Latt. Sabat.* post τας αδελφας et τας υις omittit. — Lectionem των ο, εωρανα σε, *Philo* ll. cc. confirmat. Alexandrini igitur קִיִּיִּי legisse videntur. — Pro εν επεγνω, ed. *Aldina* legit εν επεγνω et MS. Alex. εν εγνω — Verba, quae, minoribus litteris expressa et asterisco notata, in LXX. inferuit *Gravius*, ✕ και τας υις αυτε επεγνω, cum MSto *Alexandrino* omittit editio *Aldina*. *Philo* vero utroque loco cit. illa cum *Rom.* et *Compl.* των ο editt. exhibet, et quidem ita, ut cum *Rom.* legat απεγνω pro εν εγνω editionis *compl.* Etiam e pag. 250, ubi verba των ο ita circumscribit: ο μη γνωριζων τας υις . . . ο απογνωσμων τας αδελφας . . . *Philonem* verba, και τας υις αυτε απεγνω, in LXX. legisse constat. — *Philo Lib.* quod deterius potiori insidiari soleat p. 167. finem hujus *verss.* cum LXX. et *Irenaeo* p. 273. sic exhibet:

διο και ο Μουσης εν ταις ευλογιας Λευι πολλα και θανατωσια προειπων επιφερει; εφυλαξε τα λογια σε, και την διασημην σε διετηρησεν. In his vero Alexandrini *Hebr.* כִּי omittunt, atque pro שמרי et ינצרו, habuerunt שמר & ינצר. *Versiones Latt. Sabat.* adeo hoc loco inter se differunt, ut vel omnes integras exscribere, vel lectorem ad ipsum *Sabatierum* remittere necesse habuerim. Posterius eo potius elegi, cum omnes inter illas diversitates, ut et illae inter LXX. et text. *Hebr.* supra allatae, sensum dicti, a *Theodoro* (g) expofitum, adicere non videantur.

(e) *Theodoretus*, Quaest. XLIV. in Deuter. p. 191. Oper. Tom. I. ed. *Jac. Sirmondi.* post hoc dictum allatum, το τελειον, inquit, των Ιερων ε λογος διδασκει, παντων γαρ των κατω τον βιον καταφρονειν προσηκει τον λεγοντα και τη δεια προσεδρευειν Ιερουργου. κ. τ. λ.

CORRIGENDA.

- pag. 35 l. 17 lege, excerptae.
 p. 48 l. 2 lineola inter, *antiqu.* et *Sab.* delenda,
 p. 51 l. 1 leg. hauffise.
 - - - l. 8 leg. הולדת
 - - - l. 22 leg. legisse.
 p. 52 l. 23 leg. את האדמה
 p. 55 l. 20. leg. Graeco.
 p. 67 l. 13 leg. σπερματος.
 p. 69 l. 9 leg. ער
 p. 70 l. 17. pro, יהוה אלהים leg. יהוה אלהים
 p. 75 l. 7 leg. minima
 p. 83 l. 2 in not. leg. ονω
 p. 84 l. 3 leg. quaerendum.
 - - - l. 2 in not. pro, leg.
 p. 85 l. 4 in not. pro, leg.
 p. 90 l. 21 leg. γαρ.

Fc 5584

ULB Halle

3

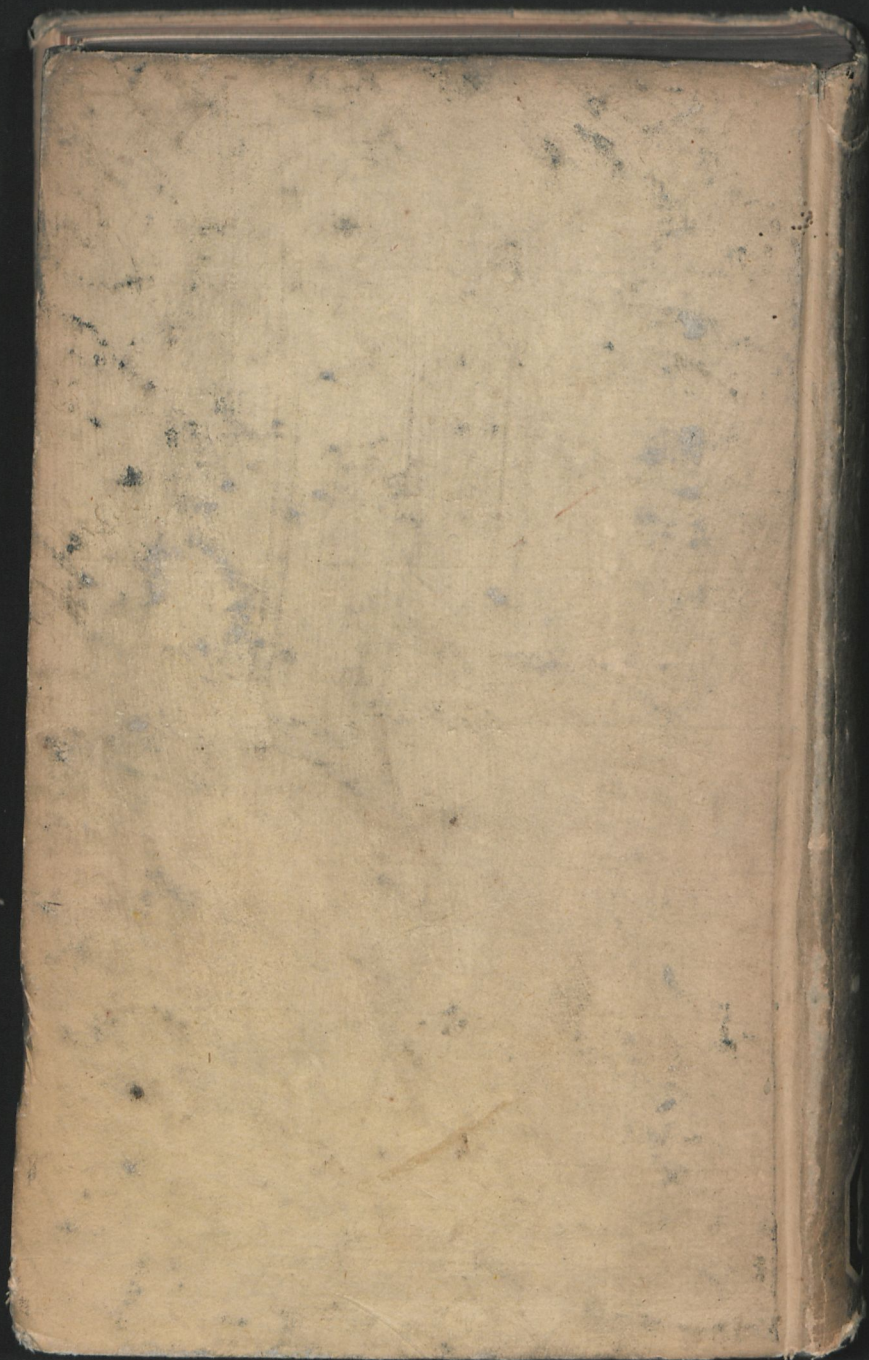
007 505 914

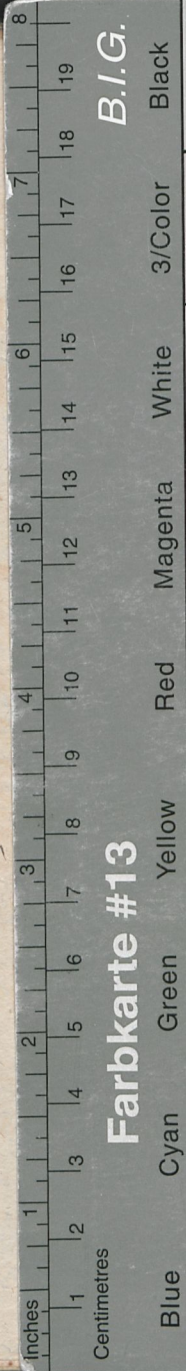

VD 18

m.c.

1.

SPECIMEN
 EXERCITATIONVM CRITICARVM
 IN
 VERSIONEM
 LXX. INTERPRETVM
 EX
 PHILONE.

AVCTORE
 CLAVDIO FREES HORNEMAN.

GOTTINGAE
 APVD IO. CHRISTIAN. DIETERICH
 MDCCLXXIII.